

VELFERDSFORSKNINGSINSTITUTTET NOVA

Koronapandemiens betydning for barn og unge som mottok tiltak fra barnevernet

Erfaringer fra ungdom og barnevernansatte

Alida Skiple, Maren S. Folkvord og Ida Hydle

STORBYUNIVERSITETET
VELFERDSFORSKNINGSINSTITUTTET NOVA

NOVA NOTAT NR. 1/24

Koronapandemiens betydning for barn og unge som mottok tiltak fra barnevernet

Erfaringer fra ungdom og barnevernansatte

ALIDA SKIPLE, MAREN S. FOLKVORD
OG IDA HYDLE

Velferdsforskningsinstituttet NOVA er et forskningsinstitutt ved Senter for velferds- og arbeidslivsforskning (SVA) på OsloMet – storbyuniversitetet.

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

© Velferdsforskningsinstituttet NOVA

OsloMet – storbyuniversitetet 2024

ISBN (elektronisk utgave): 978-82-7894-861-3

ISSN 1893-9511 (online)

Illustrasjonsfoto: © colourbox.com

Layout: Aksell AS

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

NOVA, OsloMet

Stensberggata 26 · Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo

Telefon: 67 23 50 00

Nettadresse: www.oslomet.no/om/nova

Forord

Dette notatet er utarbeidet som en del av prosjektet *Langtidskonsekvenser av koronapandemien for oppvekst og likestilling*, finansiert av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Formålet er å gi ny kunnskap om pandemiens betydning for særlig utsatte grupper og komme med anbefalinger om tiltak som kan dempe eller snu negative virkninger av pandemien. I dette notatet presenterer vi funn fra ett av to delprosjekter om koronapandemiens betydning for barn og unge som mottok barnevernstiltak. Studien er basert på kvalitative intervjuer med både mottakere og tilbydere av barnevernstiltak.

Elisiv Bakketeig og Tonje Gundersen har lest gjennom notatutkast og kommet med nyttige innspill og veiledning underveis. Marie Louise Seeberg har kvalitetssikret det endelige notatet. Vi takker avdeling for kunnskapsstyring i Bufdir for godt samarbeid og forståelse for hvor tidkrevende det kan være å rekruttere barn og unge som mottok tiltak fra barnevernet under pandemien.

Vi ønsker også å rette en stor takk til ungdommene som stilte opp på intervju, og alle barnevernansatte som fant plass i en travel hverdag til å snakke med oss om erfaringer med pandemien og endrede arbeidsmåter.

Alida Skiple

Oslo, april 2024

Innhold

Forord	4
Sammendrag	6
Innledning	9
Problemstillinger	10
Særlig utsatte barn og unge	11
Bakgrunn	13
Skolestengning og fjernundervisning	13
Psykisk helse og livskvalitet	14
Barnevernet under pandemien	15
Metode og materiale	18
Rekruttering og gjennomføring av intervjuer med ungdom	18
Rekruttering og gjennomføring av intervjuer med ansatte	20
Metodiske begrensninger	21
Forskningsetiske vurderinger	22
Ungdommenes erfaringer	23
Livssituasjon og kontakt med barnevernet før pandemien	23
Livssituasjon under pandemien	24
Kontakten med barnevernet under pandemien	31
Livssituasjon og kontakt med barnevernet etter pandemien	34
Ansattes erfaringer	38
Endrede arbeidsmåter under pandemien	38
Varige endringer i barneverntjenestenes arbeidsmåter?	44
Oppsummerende diskusjon	52
Betydningen av ulike erfaringskontekster	52
Betydningen av allerede etablerte relasjoner	53
Varige endringer i barneverntjenestenes arbeidsmåter	54
Begrensninger, anbefalinger og behov for videre forskning	56
Litteratur	59

Sammendrag

Dette notatet er en del av et større forskningsprosjekt om *Langtidskonsekvenser av koronapandemien for oppvekst og likestilling*. Formålet med dette notatet er å fremskaffe ny kunnskap om pandemien betydning for barn og unge som mottok barnevernstiltak under pandemien. Forskningsspørsmålene som besvares, er: 1a) Hvordan opplevde barn og unge som mottok tiltak fra barnevernet, situasjonen sin under og etter pandemien? 1b) Hvordan opplevde de hjelp og kontakt med barneverntjenesten i samme periode? 2a) På hvilken måte har pandemien påvirket barneverntjenestenes ivaretagelse av særlig utsatte barn og unge? 2b) I hvilken grad har pandemien ført til varige endringer i barneverntjenestenes arbeidsmåter?

Ungdomsutvalget for analysene i dette notatet omfatter 14 ungdommer. Ni av ungdommene var mottakere av ettervern ved intervjudtidspunktet, hvorav tre hadde kommet til Norge som enslige mindreårige asylsøkere før pandemien. Fem av ungdommene befant seg ved intervjudtidspunktet i skjæringspunktet mellom rus, psykiatri og barnevern. Alle ungdomsintervjuene ble gjennomført fysisk på ulike steder på Østlandet. Ansattutvalget omfatter 43 ansatte i tolv kommunale barneverntjenester i syv av landets fylker. De fleste ansattintervjuene ble gjennomført i form av digitale gruppeintervjuer. Alle intervjuene ble gjennomført mellom september 2022 og mai 2023.

Betydningen av ulike erfaringskontekster for opplevelse av pandemien

I begynnelsen av pandemien bodde seks av de intervjuede ungdommene hjemme med foreldre eller fosterforeldre, tre var fylt 18 år og bodde for seg selv, og fem bodde i en felles boenhet eller på en barnevernsinstitusjon, heretter kalt bofellesskap. Både de som bodde for seg selv, de som bodde i fellesskap med andre ungdommer, og voksne fortalte om mye ensomhet. I motsetning til tidligere studier som har pekt på at enkelte barn og unge opplevde mer tid med familien som positivt (Eriksen & Davan, 2020; Øverli & Gundersen, 2020), var ikke dette tilfellet for noen av ungdommene vi intervjuet. Samtlige av de som bodde hjemme, flyttet av ulike årsaker bort fra familien i løpet av pandemien. For tre av dem opplevdes dette som en direkte konsekvens av eskalerende konflikter i hjemmet.

Når skolene var stengt under pandemien, mistet barn og unge en viktig sosialiseringarena, og barnevernet mistet en viktig samarbeidspartner for ivaretagelse av særlig utsatte barn og unge. Tidligere studier av barn og unges opplevelse av hjemmeskole og fjernundervisning peker på en del variasjon, men at det store flertallet klarte seg greit (Eriksen & Davan, 2020). I denne studien fant vi også en del variasjon, men at flertallet trivdes dårlig med hjemmeskole. Åtte av ungdommene fortalte at de ikke trivdes med hjemmeskole fordi de ikke klarte å følge med på fjernundervisningen eller konsentrere seg

like bra hjemme som på skolen. To av ungdommene trivdes med hjemmeskole fordi de konsentrerte seg bedre hjemme enn på skolen, én jobbet bedre med skolen fordi hen kjedet seg mer hjemme enn på skolen, og to var likegyldige til om skolen var fysisk eller digital. Kun én av ungdommene hadde tilbud om fysisk skole under hele pandemien. De som trivdes med hjemmeskole, jobbet i stor grad selvstendig, det vil si at de verken fulgte med på den digitale fjernundervisningen eller fikk hjelp av foreldre eller andre voksne. Et sentralt funn i denne studien er at verken de som trivdes, eller de som slet med hjemmeskole, likte undervisning på Zoom eller Teams.

Ungdommene foretrakk fysisk kontakt med barnevernet

Det at ungdommene i liten grad fulgte med på digital undervisning, samsvarer også med ungdommenes beskrivelse av kontakten med barnevernet under pandemien. Noen fortalte at de sonet ut i digitale møter, andre at de syntes det var ubehagelig å ha på kamera. Kun én av ungdommene hadde like mye kontakt med kontaktpersonen sin i barnevernet under pandemien som før pandemien, den eneste forskjellen var at de gikk mer på tur. De fleste ungdommene hadde flere kontaktpersoner under pandemien, enten innad i barneverntjenesten eller i nåværende eller tidligere bofellesskap. De som bodde i bofellesskap, opplevde også mindre tilgjengelige og usikre ansatte. Flere savnet tettere oppfølging og kontakt med barnevernet og var spesielt frustrert over manglende informasjon om de ansattes tilgjengelighet og sykefravær. Det overordnede inntrykket var at ungdommene ønsket jevnlig og proaktiv kontakt med kontaktpersonen eller andre voksenpersoner på telefon, gjerne SMS, men at formelle planleggingsmøter fungerte best når de ble gjennomført fysisk.

Barneverntjenestene ble mer fleksible

Det overordnede inntrykket fra ansattintervjuene er at ansatte i de kommunale barneverntjenestene gjorde så godt de kunne for å ivareta de mest utsatte, da landet stengte ned. Ved å kategorisere alvorlighetsgraden i saker ble det utviklet kreative møteformer både fysisk og digitalt. Ansatte i samtlige barneverntjenester fortalte at de har beholdt muligheten for digitale møter og delvis hjemmekontor etter pandemien, først og fremst fordi det sparer dem for mye reisetid til og fra møter. Den digitale arbeidsformen er i stor grad beholdt med samarbeidspartnere og i mindre grad med brukerne. De fleste barnevern-ansatte ga uttrykk for at de foretrakk fysiske møter med barn og unge, men at de etter pandemien i større grad spør brukerne hva de selv ønsker. For familiemedlemmer med lang reisevei kunne et digitalt møte føre til at det var lettere å delta på møter med barnevernet. At flere familiemedlemmer har muligheten til å delta på møter som vedrører ivaretagelse av utsatte barn og unge, kan sees på som en positiv konsekvens av pandemien.

Barnevernet kan ha gått glipp av viktig informasjon om barn og unges livssituasjon under pandemien

Selv om de ungdommene vi intervjuet i denne studien, hadde beholdt kontakten med minst én person i barnevernet etter pandemien, er det i det samlede materialet identifisert flere mulige utfordringer for kontakten mellom brukerne og mottakerne av barnevernstiltak under pandemien. Ungdomsintervjuene indikerer at både dårlig digital konsentrasjonsevne og svake relasjoner mellom dem og deres kontaktperson utfordret kontakten. Flere ansatte pekte også på at brukere i noen saker som først ble kategorisert som mindre alvorlige, kunne få en opphopning av levekårsproblemer i forbindelse med pandemien og derfor kunne få behov for mer oppfølging enn først antatt. Ansattintervjuene viser at barneverntjenestene totalt sett fikk gjennomført færre fysiske møter med familiene og mottok mindre informasjon fra andre samarbeidstjenester under pandemien. En sentral anbefaling i dette notatet er derfor å undersøke hvilke rutiner barnevernet har hatt for å følge opp saker eller undersøkelser som ble avsluttet eller henlagt under pandemien.

I notatets sluttkapittel gir vi en ytterligere beskrivelse av våre anbefalinger for barnevernets videre arbeid og behov for videre forskning på barn og unge som mottok barnevernstiltak under pandemien.

Innledning

Den 12. mars 2020 stengte Norge ned i forbindelse med koronapandemien. Nedstengningen innebar at alle som kunne, skulle jobbe hjemmefra, det ble hjemmeskole for barn og unge, og fysisk kontakt skulle begrenses mest mulig. Dette ble en utfordring for de kommunale barneverntjenestene som under normale omstendigheter baserer store deler av arbeidet sitt på fysiske møter på kontoret, i folks hjem og på skoler. For å sikre at utsatte barn og unge ble ivaretatt også under pandemien, ble det hurtig anbefalt at tjenestetilbudet til barn og unge måtte opprettholdes, og at barnevernansatte måtte få status som «personell i kritiske samfunnsfunksjoner» (Bufdir, 2020, p. 72). Dette innebar at barnevernansatte ble underlagt mindre strenge regler for smittevern enn den øvrige befolkningen. Samtidig vet vi at det i de nesten to årene, det vil si mens pandemien «varte», var stor forskjell i lokale smittetrykk og smitteverntiltak, og mange opplevde derfor usikkerhet rundt tolkningen av smitteverntiltakene, både i private hjem og på arbeidsplasser. En av de første studiene av barnevernet under pandemien pekte på at det ofte var opp til de barnevernansatte selv å vurdere det barnevernsfaglige opp mot det smittevernsfaglige, og at pandemien dermed bidro til å forsterke krysspresset mellom faglig autonomi og regelstyringen som barnevernansatte allerede står i (Krane et al., 2021). Dette kan ha ført til ulike vurderinger av hvordan kontakten med brukerne skulle opprettholdes, og variasjon i hvordan utsatte barn og unge ble ivaretatt under pandemien. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKTVS) sin omfangsstudie om barn unge og koronakrisen bekrefter dette (Hafstad & Augusti, 2020; Hafstad et al., 2021; Hafstad et al., 2022). Av ungdommene i studien som oppga å ha mottatt hjelp fra barnevernet under pandemien, opplevde omtrent halvparten at kontakten fortsatte som før, mens en tredjedel sa at kontakten ble betydelig redusert (Hafstad & Augusti, 2020, p. 12). Studien konkluderte også med at pandemien rammet hardt de ungdommene som i utgangspunktet hadde et hjelpebehov (Hafstad & Augusti, 2020). I dette notatet undersøker vi derfor betydningen av pandemien for særlig utsatte barn og unge.

Variasjonen i kontakten med barnevernet under pandemien samsvarer også med studiene av barneverntjenestene under pandemien som tyder på at de ansatte prioriterte de mest alvorlige sakene (Krane et al., 2021; Tveito, 2021). Samtidig utviklet de ansatte kreative løsninger for møter med barn og familier både utendørs og via digitale plattformer, og selv om både brukerne og ansatte foretrakk fysiske møter, førte digitale møter og mindre reisevirksomhet til mer tid til direkte kontakt med brukerne og til å komme à jour med journalføringen (Krane et al., 2021; Tveito, 2021). En av studiene antyder også at både turmøter og digitale møter kan ha fungert bedre for enkelte familier enn formelle ansikt-til-ansikt-samtaler på kontoret (Tveito, 2021). Et sentralt spørsmål, som dette notatet vil belyse, er hvordan ulike brukergrupper opplevde endrede

arbeidsformer som digitale møter og turmøter under pandemien. Et annet sentralt spørsmål er om tjenestene har tatt vare på de positive erfaringene ved endrede arbeidsformer etter pandemien, både når det gjelder egen arbeidssituasjon, mellom samarbeidstjenester og opp mot brukerne.

Når det gjelder betydningen av pandemien for utsatte barn og unge i et lengre perspektiv, peker den siste kunnskapsoversikten fra Folkehelseinstituttet, *Konsekvenser av covid-19-pandemien for barn og unges liv og psykiske helse*, på en svak økning i symptomer på depresjon og angst blant barn og unge i løpet av pandemien (Nøkleby et al., 2023). I tillegg til økningen av psykiske helseproblemer blant barn og unge rapporteres det om en økende grad av skolefravær etter pandemien (Bergene et al., 2023). Årsakene som trekkes frem, er blant annet psykisk uhelse og mangel på sosial trening under pandemien samt økende bruk av sosiale medier og gaming som forstyrrer elevenes søvnrytme (Bergene et al., 2023). Disse fraværstallene gjelder barn og unge generelt, og det er så langt ikke publisert noe forskning som indikerer at barn og unge som mottok barnevernstiltak under pandemien, har mer skolefravær etter pandemien. I denne studien vil opplevelsen av hjemmeskole og sosiale begrensninger blant barn og unge som mottok barnevernstiltak under pandemien, være sentrale temaer i tillegg til deres opplevelse av kontakt med barnevernet.

Problemstillinger

Spørsmålene som undersøkes i dette notatet, dreier seg både om erfaringene til barn og unge som mottok barnevernstiltak, og erfaringene til barnevernansatte. Som et supplement til studiene som belyser kontakten mellom mottakere av barnevernstiltak og barnevernet under pandemien (Hafstad et al., 2022; Krane et al., 2021; Tveito, 2021), er denne studien gjennomført etter pandemien, hvilket åpner opp for å belyse erfaringer både *under* og *etter* pandemien. Til sammen utgjør dette fire forskningsspørsmål:

1a) Hvordan opplevde et utvalg barn og unge som mottok tiltak fra barnevernet, situasjonen sin under og etter pandemien?

1b) Hvordan opplevde ungdommene hjelp og kontakt med barneverntjenesten i samme periode?

2a) På hvilken måte har pandemien påvirket barneverntjenestenes ivaretagelse av særlig utsatte barn og unge?

2b) I hvilken grad har pandemien ført til varige endringer i barneverntjenestenes arbeidsmåter?

For å svare på disse spørsmålene har vi intervjuet et utvalg særlig utsatte ungdommer som mottok tiltak fra barnevernet under pandemien, samt ansatte i kommunale barneverntjenester. Ungdomsutvalget i denne studien omfatter

unge i ettervernet, enslige mindreårige flyktninger og barn og unge i skjæringspunktet mellom rus, psykiatri og barnevern. I det følgende beskriver vi kort hva som kan gjøre ungdommer i de tre kategoriene særlig utsatt.

Særlig utsatte barn og unge

Barn som mottar barnevernstiltak, får ofte en tidligere og bråere overgang til voksenlivet enn det majoriteten av ungdommer gjør, blant annet fordi en del støttende relasjoner og tiltak avsluttes ved fylte 18 år (Paulsen et al., 2020). For å bistå de unge i denne overgangen har unge med barnevernserfaring rett til **ettervern** fra de er 18 og frem til de fyller 25 år. De mest brukte ettervernstiltakene er økonomisk hjelp, bolig med oppfølging og forlenget fosterhjem (Oterholm & Paulsen, 2022). Unge med barnevernserfaring rapporterer om mye ensomhet og begrenset sosialt nettverk også under normale forhold (Backe-Hansen, 2021; Paulsen et al., 2020). Mottakere av ettervern kan derfor ha behov for tett oppfølging av sin kontaktperson. En god relasjon mellom kontaktpersonen og mottaker av tilbudet kjennetegnes også av tillit og tilgjengelighet (Bakketeig & Backe-Hansen, 2018). Denne relasjonen er viktig for at unge med barnevernserfaring skal oppleve gode overganger til voksenlivet, og for å ivareta reell medvirkning (Bakketeig & Backe-Hansen, 2018). Samtidig vet vi at mottakere av ettervern ofte er de første som nedprioriteres i travle perioder til fordel for «små barn, undersøkelsesarbeid og overholdelse av frister» (Paulsen et al., 2020, p. 46). Én hypotese er derfor at mottakere av ettervern kan ha vært særlig utsatt under pandemien, fordi barnevernet har måttet prioritere mer alvorlige saker. En annen hypotese er at mottakere av ettervern som tidligere mottakere av barnevernstiltak kan ha tillært seg noen mestringsstrategier som de kan ha dratt nytte av under pandemien, slik en britisk studie av denne gruppen tyder på (Taylor et al., 2024).

Av de som mottar ettervern, utgjør **enslige mindreårige flyktninger** en stor andel (Paulsen et al., 2020, s. 72). Enslige mindreårige flyktninger er barn som kommer alene til Norge for å søke asyl. Barnevernet har ansvar for de som er under 15 år, mens UDI har ansvar for de som er 15 år og over, inntil de er bosatt i en kommune. Da er de kommunens ansvar på samme måte som andre flyktninger er det. Kommunene kan velge å gi ansvaret for bosetting til flyktningtjenesten eller NAV (Lidén et al., 2020, s. 23). De får enten en egen bolig eller plass på en felles boenhet for enslige mindreårige flyktninger. En slik bosetting er vanligvis hjemlet i barnevernsloven § 4-4¹, som innebærer vedtak om frivillig botiltak (Lidén et al., 2020). Blant denne gruppen er forekomsten av psykiske helseproblemer som posttraumatisk stresslidelse (PTSD) relativt høy som følge av erfaringer med krig, flukt, fravær av familie og så videre (Lidén et al., 2020). Dette kan gjøre dem særlig sårbare for den usikkerheten som koronapandemien og smitteverntiltakene medførte, samt nedstengning av viktige sosialiseringsarenaer som skoler og fritidsaktiviteter. En nasjonal

1 Barnevernsloven ble endret i 2021, paragrafen tilsvarer nå § 11-4.

registerstudie² fra Folkehelseinstituttet pekte på at barrierene for å benytte seg av helsekonsultasjoner vedrørende mental helse økte under pandemiens første år for barn med migrantbakgrunn (Elgersma et al., 2023). Tidligere forskning på innvandreres bruk av psykisk helsehjelp i Norge finner også at terskelen for å oppsøke hjelp er noe høyere enn for majoritetsbefolkningen (Abebe et al., 2017). Enslige mindreåriges utsatthet i forbindelse med pandemien kan derfor være en kombinasjon av erfaringer de har med velferdstjenester fra hjemlandet, fravær av etablert nettverk i Norge og språklige barrierer.

Når det gjelder barn og unge i skjæringsfeltet mellom **rus, psykiatri og barnevern**, utgjør de en særlig utsatt gruppe også under normale omstendigheter. Ifølge Helsedirektoratets undersøkelse av nasjonale forløp for barnevern utgjør «Barn og unge som debuterer tidlig med rus og har samtidige psykiske vansker [...] en spesielt sårbar og utsatt gruppe» (Helsedirektoratet, 2023). Forskning har i mange år pekt på sammenhenger mellom rusmisbruk og psykiske lidelser (Bratteteig et al., 2012; Aakerholt, 2006). Vi vet i tillegg at mottakere av barnevernstiltak også under normale omstendigheter har hyppigere psykiske plager og generelt dårligere psykisk helse enn den øvrige befolkningen (Drange et al., 2021; Kayed et al., 2015; Nilsen et al., 2021). Det er derfor ikke urimelig å anta at en del barn og unge som mottok tiltak fra barnevernet, kan ha opplevd økt depresjon og nedgang i psykisk livskvalitet under pandemien.

I tillegg til unge med ettervernstiltak, enslige mindreårige flyktninger og unge i skjæringsfeltet mellom rus og psykiatri ønsket vi å inkludere **barn og unge med samisk bakgrunn** som mottar barnevernstiltak, grunnet et generelt behov for mer kunnskap om denne gruppen. På oppdrag fra Bufdir ble det i 2017 gjennomført en utredning om barnevern for den samiske befolkningen, innvandrere og nasjonale minoriteter i Norge (Saus et al., 2018). Bakgrunnen for utredningen var en erkjennelse av den samiske befolkningens manglende tillit til barnevernet og manglende kultursensitiv praksis i barnevernet. Ifølge tall fra både KOSTRA og Ungdata mottar barn og familier fra samiske områder oftere barnevernstiltak enn barn og familier i andre kommuner i Nord-Norge og resten av landet (Saus et al., 2018, p. 11). For å styrke kvaliteten på tilbudet for samiske barn, voksne og familier i barnevernet, familievernet og krisesentrene ble Nasjonalt samisk kompetansesenter, NASAK, etablert i 2022. Opprettelsen av NASAK kan sees som en statlig anerkjennelse av at barn og unge med samisk bakgrunn som blant annet mottar barnevernstiltak, ikke har vært godt nok ivaretatt. Det er derfor grunn til å tro at dette også gjaldt under pandemien.

I det følgende kapittelet presenteres en kort gjennomgang av de mest sentrale studiene fra Norge av hvordan barn og unges livssituasjon endret seg under pandemien når det gjaldt skolestengning og psykisk helse, samt hvordan barnevernet arbeidet for å ivareta de mest utsatte.

2 Basert på beredskapsregisteret for covid-19 (BeredtC19) som kobler data fra kontroll og utbetaling av helserefusjoner (KUHR) og norsk pasientregister (NPR) med demografi (SSB).

Bakgrunn

I dette kapitlet presenterer vi tidligere forskning på betydningen av koronapandemien for barn og unge generelt og for barn og unge som mottok barnevernstiltak, inkludert barnevernets arbeid under pandemien. Vi har her vært spesielt interessert i kunnskap om hvordan barn og unge ble ivaretatt av barnevernet, og i den grad forskningen omfatter barn og unge, også hvordan de opplevde kontakten med tjenesteapparatet under pandemien.

Skolestengning og fjernundervisning

Skoler og barnehager er viktige arenaer for både læring og sosial omgang, samt en viktig samarbeidspartner til barnevernet. Fra 13. mars 2020 var både barnehager og skoler helt stengt i henholdsvis seks uker for de minste barna og åtte uker for 5. trinn og oppover. Både barnehager og skoler fulgte deretter en såkalt trafikklysmoell hvor rødt nivå for eksempel innebar reduserte åpningstider i barnehagen, og at kun halvparten av elevene var fysisk på skolen samtidig. Andelen skoler som hadde helt eller delvis digital hjemmeskole, økte for ungdomstrinnet og var høyest for videregående. Våren 2021 var gjennomsnittlig 25 prosent av de videregående skolene helt eller delvis stengt (Nøkleby et al., 2022). På grunn av lokale forskjeller i smittetrykk var det også store geografiske forskjeller i når og hvor lenge skolene var stengt. Våren 2021 var for eksempel 60 prosent av skolene i Oslo kommune helt eller delvis stengt. Ifølge Folkehelseinstituttet var stengning og andre begrensninger på skoler og i barnehager det tiltaket som hadde størst innvirkning på barn og unge under pandemien (Nøkleby & Surén, 2021, p. 7). Samtidig var barnehagene og skolene åpne for barn og unge som av ulike årsaker ble kategorisert som sårbare eller utsatte (Nøkleby et al., 2021). Vi vet ikke i hvilken grad barn og unge som fikk dette tilbudet, faktisk benyttet seg av det, eller om for eksempel foreldrene foretrakk å ha dem hjemme på grunn av smittefrykt. I denne studien har vi derfor spurt ungdommene om hvilket tilbud de fikk, og hvordan de ansatte i barnevernet jobbet med å ivareta de som trengte et fysisk skoletilbud.

Ifølge en studie basert på en spørreundersøkelse besvart av 4642 foreldre fra hele landet kort tid etter nedstengningen april 2020 var det som karakteriserte de elevene som jobbet best på hjemmeskole, «høy grad av selvregulering eller svært involverte foresatte» (Dalland et al., 2022). Betydningen av foreldrehjelp for elevens mestring på hjemmeskole var også et sentralt funn i en spørreundersøkelse som ble besvart av 929 lærere fra tolv ulike fylker i løpet av april/mai 2020 (Fjørtoft, 2020). Studien pekte også på at enkelte elever, spesielt de som fra før av gruet seg til skolen, presterte bedre på hjemmeskole enn før pandemien, mens andre stakk av fra teamsmøtene og var vanskelige å følge opp (Fjørtoft, 2020). En begrensning ved disse studiene er at undersøkelsene

var rettet mot foreldre og lærere og ikke elevenes egen opplevelse av hjemmeskole.

En kvalitativ studie basert på intervjuer med 40 niendeklassinger delte ungdommenes erfaringer med skolestengningen inn i fire kategorier: 1) at det gikk greit, 2) at det var en lettelse å slippe å gå på skolen, 3) at det ga mulighet til ro og konsentrasjon om skolearbeid, og 4) at det førte til tap og utfordringer på flere livsområder samtidig (Eriksen & Davan, 2020). Ungdommene i den siste kategorien hadde dårligere forhold til foreldrene sine enn ungdommene i de andre kategoriene. En artikkel basert på samme datamateriale peker på at ungdommene som ikke hadde et spesielt godt forhold til foreldrene under pandemien, kan ha kommet i en mer sårbar posisjon enn før pandemien (Eriksen et al., 2022). Dette samsvarer med tidligere forskning på barn og unge som mottar barnevernstiltak, som har vist at skolen kan være et nødvendig avbrekk fra familien (Höjer & Johansson, 2013). Utfordrende familieforhold er ofte et kjennetegn ved livssituasjonen til barn og unge som mottar barnevernstiltak. Barn og unge som mottar barnevernstiltak, trenger ofte litt mer tid på å gjennomføre skolegangen (Höjer & Johansson, 2013). I tillegg er det færre av dem som gjennomfører videregående skole (Dæhlen, 2015). Et sentralt spørsmål vi stiller i denne studien, er hvilken betydning pandemien har hatt for skolegangen til et utvalg barn og unge som enten hadde et dårlig forhold til foreldrene sine eller av ulike grunner ikke bodde sammen med foreldrene sine.

Psykisk helse og livskvalitet

Det gikk ikke lang tid med stengte skoler og sosial distansering før både brukerorganisasjoner, praktikere og forskere meldte om økning i psykiske helseproblemer og lavere livstilfredshet blant barn og unge voksne. Da Bufdirs *Brukerråd for barnevernsfeltet*³ ble invitert til å gi innspill til forskningsprosjektet *Langtidskonsekvenser av koronapandemien for oppvekst og likestilling*, som denne studien er en del av, fortalte samtlige av medlemsorganisasjonene om økende omfang psykiske helseproblemer blant barn og unge voksne i den første perioden av pandemien grunnet isolasjon, ensomhet og/eller vanskelige hjemmeforhold. En studie fra en av Brukerrådets medlemsorganisasjoner, *Barn av rusmisbrukere*, belyser ulike utfordringer med å tilbringe mer tid hjemme med foreldre som ruser seg: manglende konsentrasjon, seksuelle tilnærminger fra foreldre og andre voksenpersoner som er på besøk i hjemmet, og i noen tilfeller økt eget alkoholforbruk (Mikov & Endresen, 2021). Flere av medlemsorganisasjonene hadde forlenget åpningstidene på sine chattjenester for å møte den økende pågangen for hjelp og veiledning i begynnelsen av pandemien. Et nærliggende spørsmål er om barnevernansatte også opplevde at det var behov for at de var mer tilgjengelige på telefon.

3 <https://www.bufdir.no/barnevern/brukerradet/> (hentet 10.01.2024). Sammensetningen av medlemsorganisasjoner er noe endret siden 2021 da innspillene ble gitt.

Ifølge en studie basert på en spørreundersøkelse til ungdomskolelever gjennomført i april 2020 var mangel på fysisk kontakt med jevnaldrende assosiert med opplevelser av ensomhet og psykiske helseproblemer (Bekkhus et al., 2020). En studie basert på digitalt feltarbeid blant unge voksne viste at jevnlig digital kontakt med jevnaldrende og familiemedlemmer under pandemien skapte en følelse av nærhet og fellesskap og minsket følelsen av ensomhet (Folkvord, 2021). Dette kan tyde på at de som hadde god digital kompetanse, samt gode relasjoner til venner og familie før pandemien, klarte seg bedre gjennom pandemien. Som tidligere nevnt vet vi at barn og unge som mottar barnevernstiltak, har færre sosiale nettverk og relasjoner (Paulsen et al., 2020). Dette kan ha forsterket opplevelsen av ensomhet under pandemien. En spørreundersøkelse til 12–18-åringer på norske barnevernsinstitusjoner viste også at ungdommene rapporterte om mer ensomhet sammenlignet med ungdommer som ikke bodde på institusjon under pandemien (Hafstad et al., 2021, p. 5). I denne studien inngår barn og unge som bodde på ulike barnevernsinstitusjoner under pandemien i utvalget.

Barnevernet under pandemien

Som nevnt innledningsvis har studier av barnevernet under pandemien pekt på et forsterket krysspress mellom faglig autonomi og regelstyring blant barnevernansatte (Krane et al., 2021). Studien som er basert på 36 intervjuer med barnevernansatte, pekte i tillegg til på utøvelse av individuelt skjønn på prioritering mellom høy- og lavrisikosaker og nedgang i samarbeid med andre tjenester. Studien fremhevet også at digitale møter med familiene kunne gjøre det vanskeligere for de ansatte å fange opp klientenes kroppsspråk, følelsesmessige forhold og eventuell risiko for barn og ungdom sammenlignet med fysiske møter (Krane et al., 2021, p. 11). En lignende intervjustudie gjennomført året etter fant også at pandemien eksponerte barnevernansatte for et ekstra krysspress, og at de ansatte fortsatt opplevde manglende kollegastøtte og fraværende samarbeidspartnere (Kjøbstad, 2022).

Sommeren 2020 gjennomførte NOVA en intervjustudie med lederne for 20 barneverntjenester ulike steder i landet for å undersøke hvordan tjenestene ivaretok arbeidet med vold og overgrep (Tveito, 2021). I likhet med Krane m.fl. (2021) viste studien at ansatte prioriterte mellom høy- og lavrisikosaker, etablerte alternative arbeidsmåter og at digitale verktøy ikke kunne erstatte fysiske møter, men kunne være et supplement til tettere dialog. Studien pekte også på at barnevernet prioriterte kjernevirksomheten, det vil si ivaretok de mest utsatte, som barn og familier i saker om vold og overgrep. Det såkalte velferdsbarnevernet som handler om generell forebygging og å skape gode oppvekstvilkår, ble kategorisert som mindre viktig å prioritere. Dette førte til at ulike hjelpetiltak i hjemmet stoppet opp i perioder.

En annen studie som ble gjennomført av NOVA relativt tidlig i pandemien, i tidsrommet 15. mai–1. juli 2020, er *Familievernet under covid-19*, basert på

intervjuer med ledere fra 20 ulike familievernkontorer (Øverli & Gundersen, 2020). Fra 12. mars stengte familievernkontorene ned virksomheten og avlyste alle møter med familier. Det tok to uker før de åpnet for telefonkontakt med brukere og fem uker før det ble tillatt med videokonsultasjon. Familievernlederne fortalte at de fleste av brukerne ville vente med å ta opp igjen terapien til de kunne møte fysisk på familievernkontoret. De ansatte fortalte også at det var vanskelig å etablere en nær og god relasjon med brukerne ved å kun bruke digitale løsninger. Da de ansatte gjenopptok kontakten med brukerne på telefon, opplevde de at pandemien hadde gjort hverdagen bedre for noen familier, mens for andre hadde hjemmesituasjonen blitt verre. Familiene som fikk det bedre, hadde erfart at fravær av tidsklemma ga dem mindre hverdagstress, mer ro og mer tid sammen som familie, samt nye perspektiver og mulighet til å finne ut av ting sammen. Familiene som fikk det verre, opplevde eskalering av konfliktnivået hjemme fordi familiemedlemmene gikk oppå hverandre konstant. De fikk ikke lenger de naturlige pausene og den nødvendige avstanden fra hverandre som de var vant til under normale omstendigheter, der man drar på jobb, skole og fritidsaktiviteter. Kontorene åpnet gradvis opp for full drift mot sommeren 2020. Familievernkontorene fortsatte med telefon- og videokonsultasjoner som et tilbud til brukerne, men lederne fortalte at både de ansatte og brukerne i hovedsak ønsket å møtes fysisk (Øverli & Gundersen, 2020) i likhet med studiene av barnevernet (Krane et al., 2021; Tveito, 2021). Et av spørsmålene vi stiller i denne studien, er hvordan digitale møter brukes av barnevernet i dag.

Når det gjelder studier som inkluderer barn og unges egne erfaringer med digital videokonsultasjon med tjenesteapparatet under pandemien, har vi kun funnet én (Ådnanes et al., 2023). Studien er basert på en internasjonal kunnskapsoppsummering, intervjuer med ansatte i BUP, intervjuer med ungdommer, survey til ungdom med tiltak i barnevernet samt unge i ettervern. På spørsmål om videokonsultasjon er en egnet metode for psykologisk behandling av barn i barnevernet, konkluderer forskerne i rapporten med at den internasjonale forskningslitteraturen «indikerer god kvalitet i behandlingen, men er i hovedsak basert på tjenesteyteres oppfatninger» (Ådnanes et al., 2023, p. 7). Det at konklusjonen kun er basert på tjenesteyternes synspunkt, er en sentral begrensning også i denne studien. Av de ni ungdommene som hadde erfaring med digital videokonsultasjon med BUP, fortalte derimot litt under halvparten at det var «litt eller mye vanskeligere å snakke med behandler på skjerm» (Ådnanes et al., 2023, p. 10). Ungdommene beskrev digitale møter som mindre forpliktende fordi de kunne avslutte konsultasjonen når de ville, eventuelt flytte seg unna kameraet slik at de ikke ble sett (Ådnanes et al., 2023, p. 57). I tillegg pekte enkelte ungdommer i studien på at fysiske møter med BUP inkludert reiseveien dit kunne være et nødvendig avbrekk fra oppholdet på institusjon.

I en rapport fra Helsetilsynet basert på intervjuer med tre ungdommer som enten bodde i fosterhjem eller barnevernsinstitusjon i september 2020, fortalte to av ungdommene at de ikke hadde hatt noe kontakt med barneverntjenesten

de første fire–fem månedene av pandemien selv om de ønsket det (Helsetilsynet, 2021b). Ungdommene fortalte også at tap av sosiale arenaer utenfor hjemmet førte til økt belastning og mer konflikter hjemme, og de erfarte samtidig at fosterforeldre og ansatte i institusjonene fremstod stresset og usikre. Ungdommen som bodde på institusjon, fortalte at hen mistet opplevelsen av å være i et hjem, blant annet fordi de ansatte oppførte seg mer som en ansatt og ikke lenger som en medlever på grunn av alle smitteverntiltakene (Helsetilsynet, 2021b). Etersom denne studien kun er basert på tre intervjuer, vil det være interessant om vi finner lignende erfaringer i vårt intervjumateriale som inkluderer ungdommer som bodde på barnevernsinstitusjoner under pandemien.

I tillegg til studiene som har hatt som formål å undersøke hvordan utsatte barn og unge ble ivaretatt under pandemien, er det gjennomført studier av særlig utsatte barn og unge under pandemien uten at pandemien har vært direkte tematisert. Spesielt relevant er studiene *Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet* som ble gjennomført i perioden våren 2021 til høsten 2022. Studien av enetiltak er basert på intervjuer med ansatte i Bufetat, ansatte i kommunalt barnevern, ansatte og ledere i enetiltak, barn/unge og samarbeidspartnere (Gundersen et al., 2023). Studien av rustiltak er basert på intervjuer med ungdom, ansatte og ledere i rusinstitusjoner og ansatte i kommunale barneverntjenester, ansatte i Bufetat og ansatte i Barne- og familieetaten (Gundersen et al., 2024). I intervjuene med ungdommene ble pandemi og smittevern lite problematisert. Dette kan tyde på at pandemien for enkelte mottakere av barnevernstiltak ikke har hatt så stor betydning, selv om det er snakk om særlig utsatte barn og unge. Det er samtidig en indikasjon på at pandemien i 2021 var noe annet enn våren 2020. Studien peker også på et annet sentralt poeng, nemlig at målet om en normal skolehverdag kan være utfordrende for ungdommer som bor på barnevernsinstitusjoner (Gundersen et al., 2024), også under normale omstendigheter.

Metode og materiale

Dette notatet baserer seg på intervjuer med ungdommer som mottok barnevernstiltak under pandemien (N = 14), og ansatte i kommunale barnevernstjenester (N = 43). Hovedfokuset for studien har vært barn og unges erfaringer med pandemien. Vi ønsket derfor å intervju ungdommene først, slik at vi i intervjuene med barnevernansatte kunne undersøke nærmere de temaene som kom frem som særlig viktige for de unge. Fra tidligere studier har vi erfaring med at barn og unge foretrekker fysiske møter, og vi ønsket derfor å legge til rette for dette. Vi ventet derfor med å ta kontakt med nøkkelpersoner for rekruttering og mulige informanter til alle koronatiltakene var opphevet. De to informantgruppene (ungdom og ansatte) er rekruttert hver for seg da det ikke har vært studiens hensikt å sette de to utvalgene opp mot hverandre, men å identifisere noen gjennomgående trekk ved betydningen av pandemien for barn og unge som mottok barnevernstiltak, og kontakten mellom mottakere og tilbydere av barnevernstiltak. Det tas forbeholdt om at det på de to årene som pandemien «varte», det vil si fra 13. mars 2020 til 12. februar 2022, også skjedde endringer i livene til ungdommene som ikke har noe med pandemien å gjøre. Intervjuene ble gjennomført mellom september 2022 og mai 2023, det vil si mellom syv og femten måneder etter pandemien.

Rekruttering og gjennomføring av intervjuer med ungdom

Tidligere forskning på barn og unge som mottar barnevernstiltak, har vist at dette kan være en vanskelig gruppe å rekruttere til intervju, og at utvalget sjelden utgjør en representativ gruppe, men en variasjon av perspektiver (Bakketeig et al., 2020; Gundersen, 2021). Rekruttering skjer ofte via ulike barnevernsaktører og ved hjelp av den såkalte snøballmetoden hvor en person setter forskerne i kontakt med en annen, og så videre. Slik har det også vært i denne studien. Vi delte informasjon om prosjektet i sosiale medier uten at det førte frem til noe. For rekruttering av unge med ettervernstiltak, enslige mindreårige flyktninger og unge i skjæringsfeltet mellom barnevern, rus og psykiatri har vi til sammen vært i kontakt med 7 brukerorganisasjoner, 20 kommunale barneverntjenester og 27 statlige eller private barnevernsaktører. Kontakten bestod i en e-post med informasjon om vårt prosjekt samt en rekrutteringsflyer som kunne deles med potensielle informanter. Der vi hadde telefonnummer, har vi også ringt, men i noen tilfeller har vi kun hatt e-postadressen til postmottak. I de fleste tilfellene ble vi sendt videre til de som jobber tettest på barn og unge i det daglige. Om lag halvparten var positive til å distribuere informasjon om vårt prosjekt, enten innad i organisasjonen, på sosiale medier eller ved direkte kontakt med potensielle informanter. Rekrutteringsplakaten inneholdt kort informasjon om prosjektet, hvor kriteriet var «kontakt med barnevernet under pandemien» og kontaktinformasjon til en av forskerne. Plakaten inneholdt også en lenke til prosjektets nettside på OsloMet. De fleste nøkkelpersonene som vi

snakket med, anbefalte likevel at de selv skulle informere om prosjektet til «sine ungdommer» og deretter be dem ta kontakt med oss eller sende oss kontaktinformasjon hvis ungdommen samtykket til det.

De som endte opp med å rekruttere informanter til denne studien, inngikk fra før av i nettverket til én eller flere av forskerne på NOVA. Til sammen syv kontaktpersoner hjalp oss med å komme i direkte kontakt med mulige informanter. Vi fikk til sammen kontaktinformasjon til 21 ungdommer, men det var ikke alle som svarte på vår henvendelse. Tre ungdommer tok selv kontakt med en av forskerne, og fire ungdommer svarte på SMS etter at vi hadde fått navn og telefonnummer fra kontaktpersonen deres. De vi selv hadde kontakt med på forhånd, fikk velge tid og sted, hvorav ett intervju ble gjennomført hjemme hos informanten, og seks ble gjennomført på valgfri kafé. De resterende intervjuene ble gjennomført der ungdommene bodde, etter avtale med leder for de ulike bofellesskapene. Ungdommene befant seg ved intervjutidspunktet på forskjellige deler av Østlandet. Til sammen ble det gjennomført 14 ungdomsintervjuer, på ett intervju deltok to informanter. Et av intervjuene er utelatt fra analysen da ungdommen ikke hadde hatt noe kontakt med barnevernet og heller ikke befant seg i Norge i begynnelsen av pandemien. Utvalget i denne studien består dermed av 14 ungdommer. Aldersspennet på ungdommene er 15 til 21 år, hvorav ni var 18 år eller eldre ved intervjutidspunktet og fem var under 18 år ved intervjutidspunktet. Tre av ungdommene mottok etterverntiltak før pandemien, og alle som var over 18 år ved intervjutidspunktet, hadde hatt kontakt med ansatte i ettervern enten under eller etter pandemien. Det at mottakere av ettervern utgjør den største gruppen ungdomsinformanter i denne studien, handler både om at de var enklere å rekruttere til intervju, og at de utgjør en større gruppe i samfunnet enn ungdommer i de andre utvalgene i denne studien. Fire av ungdommene var gutter, og ti var jenter.

Det ble brukt lydopptaker i fire av intervjuene, resten ble nedskrevet underveis etter ønske fra ungdommene. I fire av intervjuene var det to forskere til stede. I et av intervjuene ble det brukt telefontolk. I analysen refererer vi til alle ungdommene med forkortelsen U, for å unngå bakveisidentifikasjon, det vil si at den samlede mengden sitat fra en av dem gjør dem gjenkjennbare for personer som kjenner dem. Noen steder har vi laget korte sammendrag av det ungdommene har sagt, heller enn å sitere våre egne notater, ettersom vi ikke har lydopptak fra alle intervjuene, og deler av lydopptakene er utydelige.

For rekruttering av barn og unge med samisk bakgrunn benyttet vi nettverket til en av forskerne som er tilknyttet Institutt for barnevern og sosialt arbeid ved UiT – Norges arktiske universitet. I den forbindelse ble det gjennomført fire intervju-samtaler med fagfolk som jobber som veiledere for barnevern, familievern og krisesenter i samiske områder. I tillegg ble flere skolelærere, barnevernsforskere og samiske forskere, en kommunelege, en kommuneleder som var oppvekstleder under pandemien, en museumsansatt som arbeidet med lokale forsoningsdialoger, og to psykologer som har lang erfaring fra helse- og

barnevernsmemner i saker om samiske familier, kontaktet per telefon eller e-post. Tolv samiske veivisere (2020–2022), styret i Fosterhjemsforeningen, Landsforeningen for barnevernsbarn, styret i Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU), Forandringsfabrikken, Mental Helse Ungdom og Voksne for barn ble også kontaktet og spurt om erfaringer med samiske barn og pandemien og om de kunne være hjelpelige med rekruttering av barn og unge med samisk bakgrunn. Vi har også spurt alle barnevernansatte vi intervjuet som befant seg i områder med samisk befolkning, om de hadde kontakt med noen med samisk bakgrunn som de kunne videreformidle informasjon om prosjektet vårt til. Kun to av de til sammen 18 ansatte i de seks kommunale barneverntjenestene lokalisert i samiske områder fortalte at de hadde kjennskap til ungdommer med samisk bakgrunn, men dette førte ikke til kontakt med oss. Vårt forsøk på å rekruttere barn og unge med samisk bakgrunn som mottok barnevernstiltak under pandemien, førte dermed ikke frem.

Rekruttering og gjennomføring av intervjuer med ansatte

For rekruttering av barnevernansatte har vi benyttet kontaktinformasjon til barnevernsledere fra tidligere forskningsprosjekter som er gjennomført av NOVA, ettersom barnevernansattes kontaktinformasjon ikke er offentlig tilgjengelig og henvendelser via postmottak sjelden fører frem. Vi kontaktet til sammen 14 barnevernsledere, hvorav tolv bistod med rekruttering av ansatte. De tolv kommunale barneverntjenestene som inngår i denne studien, befant seg i syv ulike landsdeler, henholdsvis Rogaland (1), Innlandet (2), Vestfold og Telemark (2), Oslo (1), Trøndelag (3), Nordland (2) og Finnmark (1). Halvparten av barneverntjenestene befant seg i samiske områder ettersom dette var et utvalg vi ønsket å få mer kunnskap om.

De tolv barnevernslederne var selv ansvarlig for å foreslå inntil fem ansatte fra ulike avdelinger som kunne delta i et gruppeintervju. Forutsetningen var at de hadde jobbet i en kommunal barneverntjeneste under pandemien. I to av intervjuene var det kun én ansatt som kunne stille, grunnet størrelsen på tjenesten. I noen av de samiske områdene var det mange ubesatte stillinger i de kommunale barneverntjenestene og derfor ikke mulig å gjennomføre intervjuer med flere. Til sammen deltok 43 ansatte fordelt på de tolv intervjuene. En stor del av de ansatte jobbet med undersøkelse, mottak og oppfølging, en litt mindre andel jobbet med familieveiledning, tiltak og ettervern. I noen av de små kommunene var arbeidet fordelt slik at alle de ansatte var generalister og jobbet i alle ledd. Åtte av intervjuene ble gjennomført via Zoom, fire intervjuer ble gjennomført fysisk fordi det lot seg gjøre. Det ble gjort lydopptak av alle ansattintervjuene. Når vi siterer de ansatte, viser vi til kommune 1–12.

Metodiske begrensninger

Som allerede nevnt lyktes det oss ikke å rekruttere barn og unge via de etablerte brukerorganisasjonene som vi kontaktet (Landsforeningen for barnevernsbarn, Forandringsfabrikken, Mental Helse Ungdom, Barn av rusmisbrukere, Fosterforeldreforeningen, Sametingets ungdomsråd og De samiske veiviserne i de aktuelle årene). En av organisasjonene svarte at de ikke hadde tid til å bistå i rekruttering av informanter grunnet stor pågang fra andre forskningsprosjekter. Tre organisasjoner var positive til å bistå i rekruttering og delte informasjon i sine nettverk, men arbeidet førte ikke frem til at noen ungdommer meldte seg. Tre av tolv samiske veivisere svarte at de ikke hadde kjennskap til barn og unge med samisk bakgrunn som mottok barnevernstiltak. De øvrige organisasjonene svarte verken på e-post eller telefon. Dette innebærer at vi kun har rekruttert barn og unge via en av kontaktpersonene deres i barnevernet eller via ulike boenheter/institusjoner. Et betimelig spørsmål er om vi hadde fått andre svar dersom vi hadde snakket med ungdommer som *ikke* hadde noe kontakt med barnevernet på intervjudtidspunktet, det vil si etter pandemien. Samtidig var kriteriet for deltagelse i studien at ungdommene på en eller annen måte hadde hatt kontakt med barnevernet *under* pandemien, og ikke bare tidligere i livet. Hvis vi hadde klart å rekruttere ungdommer via de ulike brukerorganisasjonene, kunne vi muligens fått kunnskap om ungdommer som hadde mistet kontakten med barnevernet under pandemien, men vi vet verken om dette kan ha forekommet, eller om dette er en gruppe som kunne tenke seg å delta i forskning. Vi vil i presentasjon av funn fra ansattintervjuene imidlertid trekke frem hvilke grupper de ansatte mener *kan* ha glippet for tjenestene under pandemien.

Til tross for alle forsøkene med å rekruttere barn og unge med samisk bakgrunn som mottok barnevernstiltak under pandemien, fikk vi ikke kontakt med noen. Det betyr ikke at de ikke er interessert i å delta, men at dette er en forholdsvis liten gruppe og derfor er vanskeligere å rekruttere enn de andre gruppene som er rekruttert via konkrete barnevernstiltak (ettervern, tiltak for enslige mindreårige og barnevernsinstitusjon med rusbehandling eller omsorg som formål). Et spørsmål som stadig dukket opp i løpet av rekrutteringsprosessen, var: Hvem er same, og hvordan kan vi vite det? En spesialpedagog fortalte at da hun kom til en barnevernsinstitusjon og hadde på seg et typisk samisk sjal, var det både en av ungdommene og en ansatt som på tomannshånd fortalte om sin egen samiske bakgrunn. Manglende identifisering av hvem som har samisk bakgrunn i barnevernet, er et eksempel på hvorfor det kan være vanskelig å rekruttere denne gruppen. Vi vil i diskusjonskapittelet si mer om hvordan vi tenker man bør gå frem for å rekruttere barn og unge med samisk bakgrunn i fremtidig barnevernsforskning.

En annen begrensning er at vi kun har intervjuet de unge på *ett* tidspunkt, og at intervjuene ble gjennomført mellom to og et halvt og tre år etter at pandemien først rammet Norge, lenge etter at de mest inngripende smitteverntiltakene fant sted. Dette har betydning for hva ungdommene og de ansatte husker fra den

første nedstengningen. Samtidig er hensikten med prosjektet å fange opp og få innblikk i hvordan det har gått med barn og unge som mottok barnevernstiltak under pandemien, og hvilke konsekvenser smitteverntiltak og endrede arbeidsmåter har hatt i et lengre perspektiv.

Forskningsetiske vurderinger

Prosjektet er meldt til og vurdert av norsk samfunnsvitenskapelig database SIKT for vurdering av personvern hensyn. Et sentralt forskningsetisk hensyn er at ungdommene kan ha følt seg presset til å delta av sine respektive kontaktpersoner. Vi informerte alle ungdommene om at deltagelse er frivillig, at de når som helst kan avslutte intervjuet, at vi som forskere ikke sier til noen om de velger å takke ja eller nei, og at dette ikke har noen innvirkning på tjenestene de mottar. Forskerne har i sin videre kommunikasjon med ulike nøkkelpersoner ikke bekreftet om noen av informantene takket ja eller ikke, og vi har heller ikke purret på de ungdommene som ikke svarte. Foreldrene til informanten på 15 år samtykket til deltagelse. De som var 16 år eller eldre, samtykket selv. De som valgte å la seg intervjuet, fikk utbetalt et informanthonorar på 300 kroner som ble utbetalt via Vipps rett etter intervjuet. Forskerne leverte så utlegget til refusjon ved å sladde navn og de fem siste sifrene i telefonnummeret til personen slik at anonymiteten ble bevart, samtidig som lønns- og utgiftsansvarlig ved OsloMet kunne se at betalingen gikk til ulike personer og dermed kunne utbetales skattefritt.

For den samiske delstudien ble Samerådets forskningsetiske regler også lagt til grunn.⁴ Disse reglene stiller strengere krav til forsker og forskning i samiske områder enn SIKT gjør: 1) Når man er ikke-same som skal forske på samiske problemstillinger, må man dokumentere relevant kulturkompetanse. 2) Resultatene må tilbake til befolkningen på et forståelig språk. Dette har vi søkt å imøtekomme ved å diskutere med og informere samiske informanter, kolleger og samarbeidspartnere om resultater underveis og til slutt.

4 <https://www.saamicouncil.net/documentarchive/working-towards-ethical-guidelines-for-research-involving-the-smi>

Ungdommenes erfaringer

I intervjuene med ungdommene spurte vi dem hvordan livssituasjonen og kontakten med barnevernet var før, under og etter pandemien. Ettersom skolen er en viktig arena for barn og unge, spurte vi dem spesifikt om hvordan de opplevde hjemmeskole og fjernundervisning. I tillegg spurte vi om hva de selv syntes var verst med pandemien, og hvilke råd de ønsket å gi til barnevernet eller myndighetene generelt. I de fleste intervjuene ble flere temaer berørt samtidig, og noen av sitatene bærer derfor preg av at tidslinjen og temaene flyter over i hverandre. I første delen av dette kapittelet gir vi en kort oversikt over ungdommenes ulike livssituasjoner og kontakt med barnevernet før pandemien, for å gi et bilde av ungdommenes ulike erfaringskontekster. I den andre og største delen av kapittelet beskriver vi hvordan ungdommenes livssituasjon endret seg under pandemien, og spesielt hvordan deres ulike erfaringskontekster kan ha påvirket opplevelsen av hjemmeskole og savn av venner og fritidsaktiviteter. I tredje del sier vi noe om hvordan ungdommene følte seg ivaretatt av barnevernet under pandemien, og hvordan de opplevde barneverntjenestenes endrede arbeidsmåter. I siste del av kapittelet beskriver vi hvordan ungdommene har hatt det etter pandemien, og hvordan kontakten med barnevernet var ved intervjutidspunktet.

Livssituasjon og kontakt med barnevernet før pandemien

Av de 14 ungdommene vi intervjuet, bodde seks hjemme hos enten én eller to foreldre eller fosterforeldre før pandemien, to bodde på en omsorgsinstitusjon, og tre bodde for seg selv og var mottakere av etterverntiltak. Tre av ungdommene var enslige mindreårige flyktninger (EMF), hvorav to bodde i en bolig for enslige mindreårige før pandemien, og én bodde på vanlig asylmottak. I dette notatet bruker vi samlebetegnelsen bofelleskap om både EMF-boligene og de ulike institusjonene. Totalt ni av ungdommene hadde innvandrerbakgrunn⁵. Samtlige ungdommer forteller om vanskelige hendelser i livet før pandemien, enten at de hadde flyktet til Norge, opplevd omsorgssvikt i tidlig alder eller bodd i fosterhjem eller på institusjon. Enkelte fortalte om psykiske tilstander som posttraumatisk stresslidelse, ADHD eller sosial angst. Ingen av ungdommene sa at de ruset seg nevneverdig før pandemien. Halvparten av ungdommene hadde hatt kontakt med barnevernet siden de var små barn, fire av ungdommene hadde vært i kontakt med barnevernet siden et par år før pandemien. De enslige mindreårige flyktningene hadde kommet til Norge da de var under 15 år, og var formelt underlagt barnevernets ansvar, men kun én av dem kunne huske at hen hadde vært i kontakt med barnevernet før pandemien.

5 Det vil si at de selv eller en av foreldrene var født i et annet land enn Norge.

Halvparten av ungdommene fortalte at de ikke trivdes noe særlig på skolen før pandemien, og flere av dem forklarte at dette var på grunn av det sosiale, enten at de hadde sosial angst, eller at de ikke hadde venner som gikk på samme skole. Med unntak av en som gikk på en skole for sosiale og medisinske institusjoner (SMI), gikk samtlige på vanlig skole. Våren 2020 gikk to av ungdommene på barneskolen, og fire gikk på ungdomsskolen, mens åtte av ungdommene gikk i ulike trinn på videregående.

Livssituasjon under pandemien

Fem av ungdommene vi intervjuet, bodde på samme sted gjennom hele pandemien. Tre av ungdommene flyttet enten inn eller ut av et bofellesskap. Av de seks som bodde hjemme før pandemien, flyttet samtlige enten på institusjon eller til en annen fosterfamilie i løpet av pandemien. Flere av de som flyttet på institusjon, fortalte at de begynte å ruse seg for første gang under pandemien.

Tid og anledning til å jobbe med seg selv og skole

De som allerede bodde på hybel for seg selv og mottok ettervernstiltak da pandemien startet, ble, i motsetning til de som bodde hjemme eller i et bofellesskap, mer eller mindre sosialt isolert som følge av nedstengningen. De tre ungdommene vi intervjuet, som bodde for seg selv, fortalte at de hadde det vanskelig i begynnelsen av pandemien fordi de var så mye alene. To av dem fortalte samtidig at store deler av pandemien gikk med til personlig bearbeiding av den psykiske helsen, og at dette var noe de jobbet med selv. En av dem forklarte dette med at hen akkurat var begynt på en prosess med å bearbeide barndomstraumer, og at pandemien egentlig kom ganske beleilig:

U: Det tok to år før jeg ble mye bedre, jeg måtte prosessere alt som hadde skjedd fra jeg var elleve til nitten, liksom, det tok to år å prosessere det, og det skjedde under koronaen, så jeg er veldig glad for at det skjedde når hele verden stoppa opp, sånn at jeg ikke følte at jeg hang igjen etter alle andre [...] at jeg fikk tid til pusterom da alle andre også måtte.

På spørsmål om hen fikk hjelp til å jobbe med den psykiske helsen, svarte ungdommen at hen hadde både psykolog og etterverntiltak på dette tidspunktet, men at hen droppet timen med psykologen fordi hen ikke syntes de «passet sammen» som personer. Den andre ungdommen som fortalte at hen brukte deler av pandemien til å jobbe med den psykiske helsen, forklarte at dette var en kombinasjon av sosiale smitteverntiltak, posttraumatisk stresslidelse fra barndommen og barnevernets forslag om å overføre hen til NAV. Ungdommen opplevde at barnevernet trodde hen var for syk til å studere etter videregående og derfor foreslo at hen skulle overføres til NAV. Paradoksalt nok fikk dette hen nærmest demonstrativt til å jobbe med seg selv under pandemien:

U: Så da brukte jeg den perioden på å lære å jobbe med meg selv, sånn at jeg kan si at jeg har hatt angst, men jeg klarer meg fint, jeg klarer meg som

person. [...] første jobben gikk ikke helt, men så fikk jeg en annen jobb, og da klarte jeg å gå dit hver gang jeg skulle gå dit, jeg klarte å gjennomføre det, og etter hvert så forsvant angsten, fordi en stor del av det var bare at jeg hadde en traumatiserende barndom og hadde lav selvtillit som gjorde at jeg ble engstelig av hver eneste ting. [...] men sånn være organisert og sånne ting, det hadde ikke skjedd hvis det ikke var for pandemien, og det hadde absolutt ikke skjedd hvis jeg ble tvangsforflyttet til NAV.

Sitatet illustrerer at ungdommen forbinder det å overføres til NAV etter videregående som det motsatte av den selvstendigjøringen som ungdommen selv hadde sett for seg som ung voksen. For denne ungdommen førte pandemien ikke bare til at hen jobbet mer med seg selv mentalt, men også til at hen samtidig konsentrerte seg bedre om skolearbeidet:

U: Det som skjedde, faktisk, det var egentlig veldig vanskelig å være på skolen, så da kom den pandemien, det høres veldig egoistisk ut i forhold til alle andre, men det var perfekt tidspunkt for meg, fordi da fikk jeg catchet opp med alle fagene mine, så da kunne jeg gå rett ut [av VGS] med ikke så dårlige karakterer.

Selv om denne ungdommen bodde alene, klarte hen seg uten hjelp fra læreren eller andre voksne og syntes digital skole var helt topp: «Altså, vi hadde sånne Zoom-møter, men der var jeg ikke, jeg bare leste på egen hånd.» I denne studien var det flere ungdommer som fortalte at de jobbet med skolearbeidet på egen hånd når det var hjemmeskole. Som nevnt innledningsvis vet vi også fra tidligere forskning at en liten andel barn og unge rapporterte om bedre konsentrasjon og mer tid til å jobbe med skole når de var hjemme under pandemien, men dette gjaldt stort sett ungdommer med middelklassebakgrunn fra stabile og velstående familier (Eriksen & Davan, 2020). I denne studien fortalte ungdommene om mer ro og konsentrasjon til å jobbe med skolearbeidet *på tross av manglende stabile familieforhold*. En av de yngre ungdommene som bodde hjemme, men i en egen hybel i huset, forklarte dette slik:

U: Men sånn med skole under korona – jeg likte litt å ha hjemmeskole og ikke gå fysisk til skolen. Jeg føler at jeg lærer mye når jeg sitter alene. Jeg snudde om hele døgnet, men jeg fikk gjort det jeg skulle, og fikk gode karakterer. Jeg bodde hjemme da, faktisk, når jeg tenker meg om. Jeg kunne gå en uke uten å snakke med foreldrene mine. Jeg hadde en egen hybel i huset, så det likte jeg [...] jeg lagde mat selv og alt.

Som sitatet illustrerer, var denne ungdommen vant til å klare seg selv, og dette ser ut til å være gjennomgående for ungdommene som sier at de trivdes med hjemmeskole. Der noen foretrakk hjemmeskole fordi de konsentrerte seg bedre enn når de var på skolen, syntes andre hjemmeskole var lettere enn vanlig skole. Det kan se ut som at lettheten handler mer om at de i utgangspunktet ikke trivdes på skolen eller var interessert i skolearbeid. Flere av de som trivdes på hjemmeskole, fortalte også at de hadde sosial angst før pandemien. Den

eneste ungdommen som ikke hadde hjemmeskole fordi hen gikk på en spesialskole som ikke var nedstengt, bekrefter denne koblingen: «Jeg hadde jo mye angst, så jeg hadde sikkert syntes at det hadde vært deilig å være hjemme, men jeg lærte jo mye, da.»

I motsetning til denne ene ungdommen som hadde muligheten til å være fysisk på skolen under hele pandemien, og ungdommene som trivdes med hjemmeskole, opplevde den største andelen av ungdommene vi intervjuet, at fjernundervisning førte til en eller annen form for læringstap i tillegg til at de savnet vennene på skolen.

Læringstap og savn av venner ved fjernundervisning

Flere av ungdommene vi snakket med, mente at de ville gjort det bedre på skolen hvis ikke skolen i perioder var digital. En av ungdommene som bodde for seg selv og gikk siste året på videregående, beskrev selve nedstengningen som «kjempegøy» fordi de fikk fri og slapp eksamen, men fortalte samtidig at hen på grunn av dette ikke fikk fullstendig vitnemål:

U: Ja, hadde det ikke vært korona, føler jeg det hadde gått litt bedre, var vanskelig å føle seg motivert, føler ikke at man fikk god undervisning på nett, presterer egentlig bedre på eksamen enn på halvtårsvurdering. [...] Jeg syntes det var vanskeligere å stille spørsmål eller føle meg inkludert i undervisningen enn vanlig.

Også ungdommene som bodde i boenhetene for enslige mindreårige, syntes det var vanskelig å konsentrere seg når de var alene, og å følge digital undervisning, på grunn av språket. En av dem mistet i tillegg muligheten til praksisplass, og selv om hen fullførte videregående, var det ikke med de karakterene hen selv hadde satt som mål for seg selv. Snittet på studiet hen ønsker å begynne på, er fortsatt for høyt. For noen av ungdommene ble det digitale skolearbeidet så tungt at de i en periode falt helt ut av skolen. En av ungdommene som også gikk på videregående og bodde på en barnevernsinstitusjon, forklarte det slik:

U: Folk falt jo veldig ut, da, jeg var en av dem. Det var jo Teams og sånt, men jeg dro aldri på de møtene, jeg lå og sov og klikket hvis noen [ansatte ved institusjonen] prøvde å vekke meg. Når vi først kom på skolen igjen, så var det veldig mye hull i læringen, men går siste året nå.

Sitatet er et eksempel på at det kan ha vært vanskeligere for de ansatte på institusjonen å sørge for at ungdommen deltok i den digitale undervisningen, enn å sørge for at de fysisk kom seg på skolen. Flere av ungdommene fortalte at både ansatte i bofelleskapene og lærerne prøvde å vekke dem under pandemien. Ifølge Bufdirs nasjonale veileder skal barnevernsinstitusjoner

«tilrettelegge for at barn får og benytter det skoletilbudet det har rett på»⁶. Under normale omstendigheter er det ikke uvanlig at ansatte på barnevernsinstitusjoner både transporterer ungdommene til og fra skolen og i noen tilfeller er med på skolen (Gundersen et al., 2023). Denne muligheten gikk tapt ved fysisk stengte skoler.

To av ungdommene som gikk på ungdomsskolen under pandemien, beskrev skole som noe de likte og mestret før pandemien, men at nedstengningen ble starten på og en stor grunn til at de begynte å streve med skolearbeidet og etter hvert mistet motivasjon til å gå på skolen. For en av dem handlet det først og fremst om at hen ikke klarte å konsentrere seg når hen ble værende så mye hjemme med et familiemedlem som hen i utgangspunktet hadde et dårlig forhold til. Selv om hen hadde et eget rom, klarte hen ikke å konsentrere seg der heller. «Ja, før pandemien gikk jeg på skolen fast. Men jeg begynte å skulke veldig mye da koronapandemien kom.» For den andre ungdommen var det ikke forholdet til familien som var problemet med hjemmeskole, men rett og slett å følge med digitalt, savn av venner samt avkobling fra hjemmet:

U: Siden jeg slet en del, falt jeg mye ut av skolen. Vi hadde hjemmeskole, men jeg klarte ikke følge med i det hele tatt. Med begrensninger og lite kontakt med venner og sånne ting ble det gradvis verre. [...] Det var ikke det at jeg ikke ville, men jeg klarte det ikke. Å ha skole på skjerm og følge med gjennom det, det var veldig vanskelig. Jeg var flink på skolen, egentlig, men jeg klarte ikke sånn hjemmeskole. Jeg var mye nedfor og sånt, så det var vanskelig.

Opplevelse av å ikke trives på hjemmeskole ser ut til å være en kombinasjon av å slite fra før av og å tilbringe mye tid hjemme uten å treffe venner. Også de ungdommene som bodde i fellesskap med andre enten før eller under pandemien, rapporterte om savn av venner.

Smittende usikkerhet og rusbruk i bofellesskapene

Ti av ungdommene vi intervjuet, bodde i løpet av pandemien i en bolig for enslige mindreårige flyktninger eller på en barnevernsinstitusjon med andre ungdommer (med rusbehandling eller omsorg som formål). I utgangspunktet var de da kun sosialt isolert de gangene de eller noen andre i bofellesskapet (inkludert ansatte) hadde korona. Felles for de som bodde i bofellesskap, var opplevelsen av at de ansatte var usikre på situasjonen, at de holdt mer avstand enn vanlig, og at bofellesskapene slet med å finne vikarer når de faste ansatte var sykemeldte. En av ungdommene forklarte det slik:

U: De måtte kutte antall ansatte, for eksempel våken nattevakt. Var mange av de faste ansatte som var sykemeldte, mange vikarer i perioder. Folk torde ikke å være der, var redd for smitte [...] Hvis det skjedde noe, måtte vi vekke

6 https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/institusjon/nasjonal_veileder_for_standardisert_forlop_institusjon.pdf

de som sov, sånn sett hadde vi mer frihet. [...] De [ansatte] var veldig redde når pandemien kom, de var veldig stresset, plutselig ble de borte veldig lenge, så kom de tilbake.

Sitatet illustrerer en situasjon der de som skal være trygge voksne, blir borte eller er mindre tilgjengelige i en situasjon preget av generell usikkerhet. Selv om denne ene ungdommen opplevde å ha mer frihet fordi det var færre tilgjengelige ansatte, har vi ikke inntrykk av at dette gjaldt de andre som bodde i bofellesskap, snarere tvert imot. En av de som flyttet til en institusjon i løpet av pandemien, beskrev hvordan det var å være der da vi spurte om råd til barnevernet:

U: Og så burde det vært mer likt et hjem å bo på en institusjon, institusjon og hjem bør være likt. For det er jo hjemmene våre. For under pandemien så følte det mindre som et hjem. [...] Vi ble satt i karantene og isolasjon fordi andre [de ansatte] hadde blitt smittet. Men vi som bor her, burde kunne gå fritt og spise hvor vi ville, og sånt. Jeg burde kunne sittede og spist i stua og ikke på rommet mitt, liksom. Men jeg forstår det jo, det er alltid sånn når det er noe nytt, og det er jo også bra at man er forsiktig.

Selv om det opplevdes frustrerende å ikke alltid kunne bevege seg fritt på institusjonen, hadde de fleste ungdommene forståelse for at det kunne være vanskelig for de ansatte å forholde seg til alle smitteverntiltakene. Samtidig pekte denne ungdommen på betydningen av at en barnevernsinstitusjon skal være som et hjem, og i samsvar med Helsetilsynets rapport (2021b) kan det se ut som om pandemien svekket opplevelsen av institusjonen som et hjem. Viktigheten av at barnevernsinstitusjoner både ser ut og oppleves som et hjem, er en vanlig tilbakemelding hos unge på institusjon (Gundersen et al., 2023). Et annet eksempel på at opplevelsen av institusjonen som hjem og frihet ble svekket under pandemien, var mulighetene for å få besøk på rommet. En av ungdommene som bodde på flere institusjoner i løpet av pandemien, fortalte om hvordan det var å få besøk av foreldrene på en av institusjonene:

U: Vi fikk ikke være på rommet mitt, men det var på grunn av at andre ungdommer går i gangene og sånt. Jeg er litt usikker på hvorfor det er sånn. Noen institusjoner kan man få besøk på rommet sitt, men andre ganger er det i et eget rom, bare.

Ungdommens opplevelse av usikkerhet om smitteverntiltakene kan tyde på at hen ikke hadde fått tilstrekkelig informasjon fra de ansatte i boligen om hvorfor reglene var som de var, eventuelt hvorfor det var andre regler der enn andre steder. Dette kan ha sammenheng med at de ansatte kanskje ikke har visst selv hvilke regler som egentlig gjaldt. Variasjon i tolkning av smitteverntiltak samsvarer med tidligere forskning fra den første nedstengningen (Helsetilsynet, 2021a; Krane et al., 2021). Ungdommene opplevde at de ansatte var usikre på hvordan smitteverntiltakene skulle tolkes, og at usikkerheten gikk ut over deres opplevelse av trygghet og frihet.

Flere av ungdommene vi intervjuet, begynte å ruse seg under pandemien, men vi har ikke grunnlag for å si at det er noen direkte årsakssammenheng mellom pandemien og rusbruk. Rusbruken kan henge sammen med andre ting, som for eksempel at de ble eldre, eller at de slet med psykiske problemer. For en av ungdommene opplevdes flyttingen på institusjon, som skjedde under pandemien, som utslagsgivende for hvorfor hen begynte å ruse seg:

U: De [barnevernet] skulle ikke ha flyttet meg ut av hjemmet [...] jeg ruset meg ikke før jeg bodde på institusjon. Man blir mer på egen hånd når man flytter på institusjon. Når man ikke har noen, så kan man bare ta toget til [by], liksom.

Sitatet kan tolkes som at ungdommen mente at terskelen er lavere for å ruse seg når man føler seg ensom på institusjon. Vi vet også fra tidligere studier at hvis ungdommer flytter til og bor på (rus)institusjon med andre ungdommer som ruser seg, påvirker de hverandre negativt og kanskje til og med ruser seg mer enn de gjorde før (Gundersen et al., 2023). En av de andre ungdommene beskrev også livet på rusinstitusjon under pandemien som kjedelig og hvordan man kan bli påvirket av hverandre negativt når man er så mye sammen:

U: Det var ikke så mye å gjøre, det var ganske kjedelig. Man bodde veldig oppå hverandre – med de andre ungdommene som bodde der. Det er ikke bare bare, liksom. Man påvirket hverandre mye negativt.

Flere av ungdommene fortalte at de kjedet seg under pandemien. En mulig tolkning er at denne kjedsomheten kan ha ført til at det å ruse seg ble en «felles aktivitet» blant ungdommene, da de ikke hadde noe annet å finne på. Sitatet illustrerer også konsekvensene av å bo tett oppå noen uten avkobling i form av skole, fysiske møteplasser eller steder hvor man kan være i aktivitet.

Eskalering av vanskelige hjemmeforhold

Som nevnt innledningsvis peker flere studier på at de familiene som hadde vanskelige hjemmeforhold før pandemien, fikk det verre i løpet av pandemien (Helsetilsynet, 2021b; Tveito, 2021; Øverli & Gundersen, 2020). Flere av ungdommene vi intervjuet, fortalte om en økning i konflikter hjemme. En av de som bodde hjemme i begynnelsen av pandemien, forklarte det med at mulighetene for avkobling fra hjemmet ble borte:

U: Jeg fikk ikke tilgang til treningssenteret, og det gjorde at jeg falt helt ut av treningen. Og det gjorde mye for meg – jeg sleit veldig i den perioden med meg selv, jeg hadde det veldig vanskelig. Og trening kunne jo vært veldig bra, så det har jeg tenkt i ettertid. At der mistet jeg noe som egentlig var viktig for meg. Og det å være hjemme 24/7, og vi gikk jo oppå hverandre, og vi fikk ikke noe pause, det var veldig intenst og slitsomt. Så det ble jo mye konflikter hjemme. Jeg hadde venner som jeg var med, men ikke i starten, da kunne man jo ikke treffes fysisk.

Det å kunne dra på treningssenter eller være med venner handlet, som sitatet illustrerer, ikke bare om å holde seg i fysisk form, men også om muligheten til å koble av fra hjemmet i løpet av dagen. Denne ungdommen flyttet i løpet av pandemien på en institusjon med foreldrenes samtykke. Selv om hen fortalte at det var intenst og slitsomt å være hjemme så mye, skulle hen helst blitt boende:

U: Ja, de tenkte det var en god løsning å bli flyttet hit. Jeg tror ikke det selv. Jeg tror selv jeg kunne bodd hjemme, mens jeg hadde fått behandling [lister opp ulike behandlinger hun har mottatt].

Sitatet viser at ungdommen opplevde å ikke ha noen innflytelse på beslutningen om å flytte hjemmefra. Familien hadde ikke vært i kontakt med barnevernet før pandemien, noe som kan ha betydning for ungdommens opplevelse av at pandemien kan ha hatt noe å gjøre med at hun måtte flytte på institusjon. En annen ungdom som bodde hjemme i begynnelsen av pandemien, opplevde beslutningen om å flytte på institusjon som en positiv konsekvens av hvordan hjemmeforholdene ble under pandemien:

U: Jeg hadde det veldig vanskelig under pandemien og ... søsteren min prøvde å drepe meg under pandemien, når vi bodde hjemme hos mamma. Det var kjempestress, jeg kunne ikke gå noe sted, og jeg måtte være hjemme. Og jeg måtte bytte rom nede i vaskerommet, sånn at jeg kunne låse tre dører, sånn at hun ikke kom inn til meg. Så derfor flyttet jeg på institusjon.

Denne familien hadde hatt kontakt med barnevernet i mange år. Vi har ikke noe grunnlag for å si at det var på grunn av pandemien at hen måtte flytte hjemmefra, men vi kan si at pandemien hadde en forsterkende effekt på et allerede konfliktfylt forhold i hjemmet, og kanskje opplevdes flyttingen derfor mer nødvendig. Den tredje ungdommen som erfarte at hjemmeforholdene eskalerte, og at dette resulterte i flytting, anså det som en meget positiv forandring. Denne ungdommen bodde i fosterhjem i begynnelsen av pandemien og fortalte at hen ikke hadde et godt forhold til fosterfamilien før pandemien, og at det anstrengte forholdet «ballet på seg under koronaen når vi var innelåst, vi var jo oppå hverandre hele tiden». Etter en krangel med fosterfaren hvor han truet med at hen ikke fikk komme hjem igjen, ble det på kort tid bestemt at hen skulle bo hos en annen sentral voksenperson hen hadde kjent flere år i forveien. Selv mente ungdommen at det var pandemien som «pushet meg til å flytte ut». Den nåværende fosterforelderen og kontaktpersonen i barnevernet, som kjente til problemene innad i fosterfamilien før pandemien, hjalp ungdommen med å flytte ut av fosterhjemmet under pandemien:

U: Jeg hadde begynt å si ifra allerede i 2019 at det ikke var bra i fosterhjemmet. Fikk veldig støtte i det i løpet av koronaperioden. [navn på kommune]-damen var her før koronaperioden, hun visste hvordan det var hjemme, det var da jeg fikk henne [som kontaktperson i barnevernet] at jeg ble hørt.

Historien til denne ungdommen illustrerer betydningen av allerede etablerte relasjoner når store livsendringer og kriser skal håndteres. Hvis ikke kontaktpersonen i barnevernet allerede kjente til de dårlige hjemmeforholdene, og relasjonen mellom dem var god, er det ikke sikkert denne ungdommen hadde blitt lyttet til og fått hjelp til å flytte ut.

Kontakten med barnevernet under pandemien

Barn og unge som mottar barnevernstiltak, har i fravær av tilstrekkelig trygge voksenpersoner i eget nettverk behov for stabile relasjoner i barnevernet. På grunn av generelt høy turnover i barnevernet blir ikke dette behovet alltid opprettholdt (Bufdir, 2022; Olesen et al., 2023). Dette finner vi også i vårt materiale. I noen tilfeller hadde ungdommene skiftet kontaktperson under pandemien, mens de aller fleste ungdommene hadde flere kontaktpersoner i barnevernet samtidig, det vil si i tillegg til den formelle kontaktpersonen i den kommunale barneverntjenesten. Dette innebærer at ungdommene kan ha hatt god kontakt med noen og dårlig kontakt med andre i løpet av pandemien, noe vi skal komme tilbake til. Et annet gjennomgående svar på spørsmålet om kontakten med barnevernet under pandemien var at ungdommene savnet informasjon om ansattes sykefravær og ferier. En av ungdommene som bodde for seg selv, fortalte at hen på et tidspunkt hadde ringt vakttelefonen i barnevernet fordi hen ikke hadde fått tak i kontaktpersonen sin på flere uker. Først da fikk hen beskjed om at personen var sykemeldt. Denne ungdommen savnet også at barnevernet fulgte tettere opp under pandemien:

U: Men sånn under korona, det var vanskelig for alle å ha jevnlige møter, de hadde sikkert ikke møter dem imellom heller, men [...] liksom følge opp, det hjelper å sende en melding.

Flere av ungdommene uttrykte, som sitatet illustrerer, forståelse for at pandemien var vanskelig for alle inkludert ansatte i barnevernet, men syntes likevel de burde ha vært mer på. En av de andre som bodde for seg selv i begynnelsen av pandemien, skulle egentlig hatt et møte med kontaktpersonen i ettervern den uken, men ble oppringt og fortalt at møtet ble avlyst. Deretter holdt de kun kontakt på SMS. Personlig skulle hen gjerne likt å ha møtet, om ikke fysisk så i det minste på Zoom. Denne ungdommen reagerte også på at barnevernkontoret på et tidspunkt var helt stengt, og syntes det var vanskelig å vite hvordan hen skulle komme i kontakt med noen hvis den enkelte kontaktpersonen ikke var tilgjengelig, men for eksempel sykemeldt. På spørsmål om råd til myndighetene var anbefalingen klar:

U: Prøve å holde barn og unge mer oppdatert [med tanke på aktuelle smitteverntiltak], vite når og hvor de [ansatte] er tilgjengelige, de må jo ha snakket om dette internt, men jeg fikk ikke vite noe.

I begynnelsen av pandemien var det flere av ungdommene som syntes det var lite eller dårlig kontakt med deres kontaktperson, enten fordi kontaktpersonen

ville se an situasjonen, eller fordi de ikke hadde en god relasjon fra før av. En av ungdommene som bodde på en hybel i tilknytning til en avlastningsfamilie, fortalte at måten kontaktpersonen snakket til hen på under pandemien, gjorde at hen fikk det dårligere med seg selv:

U: Og så var det hun fra [ettervern], hun fikk meg alltid til å føle meg like fæl, jeg vet at det ikke var intensjonen, men det var alltid spørsmål om jeg klarer noe i det hele tatt, og om jeg egentlig har det bra [...] det gjorde veldig mye med meg under pandemien, og det varte egentlig ganske lenge, og det var ganske ille.

Som tidligere nevnt var denne ungdommen frustrert over at barnevernet ville overføre ansvaret for hen til NAV istedenfor å la hen begynne å studere. Ungdommen tolket kontaktpersonens konstante spørsmål om hen egentlig hadde det bra, som at barnevernet mente det var noe feil med hen. I tillegg mente denne ungdommen at disse hendelsene var et uttrykk for undervurdering av hen som person: «Jeg følte at de hadde null tro på meg som menneske.» Ungdommen opplevde at kontaktpersonen ikke skjønnte at sosial isolasjon var spesielt vanskelig fordi hen kommer fra en mer kollektivistisk kultur:

U: Jeg følte meg isolert og home-sick rett og slett, men hun tok det som angst, whatever, du er deprimert. Jeg bare følte sånn at det med kulturell bakgrunn ikke var noe de tenkte på.

Situasjonen til denne ungdommen illustrerer hvordan pandemien opplevdes å forsterke kulturelle skillelinjer og dermed ungdommens behov for mer kulturkompetanse i barnevernet. I løpet av pandemien valgte den siterte ungdommen å kutte all kontakt med denne ene kontaktpersonen, «så gikk vi tur innimellom og hun spurte meg om ting og sånn, men som sagt det var ikke bra for meg, nå har vi ikke kontakt». Selv om den formelle kontaktpersonen i barnevernet forsøkte å opprettholde normal kontakt i begynnelsen av pandemien, ble kontakten avvirket på grunn av relasjonelle forhold dem imellom. Beslutningen om å kutte kontakten med denne kontaktpersonen må sees i lys av at ungdommen, som flere andre, hadde kontakt med mer enn én person innenfor barnevernet. Hen forklarte det slik:

U: Hun som jeg har god kontakt med nå, som var en del av ettervern, hun hadde jeg like mye kontakt med. Hun andre der ble det bare mindre og mindre og mindre. Og de kontaktpersonene som var avlastningsfamilie, etter hvert så hadde jeg samme mengde kontakt, og det hjalp skikkelig.

Som vi ser av sitatet, hadde ungdommene jevn kontakt med en person i ettervern, og etter hvert som en del av smitteverntiltakene lettet, fikk hen også besøke avlastningsfamilien som bodde i tilknytning til hybelen. I vårt materiale er det kun denne og en ungdom til som fortalte at den formelle kontakten med barnevernet under pandemien var som før, med unntak av at de gikk mer tur. Dette var den ungdommen som byttet fosterfamilie i løpet av pandemien, og

som hadde beholdt normal kontakt med både kontaktpersonen i barnevernet og den som etter hvert ble den nye fosterforelderen:

U: Jeg sendte melding når jeg følte for det, og hun sendte også melding og spurte om det gikk bra. Kontakten var som vanlig. Hadde alle møter vi skulle ha, forholdet ble enda bedre, snakket mest på meldinger. I tillegg kom denne nye omsorgspersonen, [den nye fostermoren], flere ganger, og de gikk tur, var mer en samtale om hvordan det går, og ikke om tiltaksplan etc.

Sentralt i denne beskrivelsen var at kontakten gikk begge veier, både hen og kontaktpersonen skrev meldinger til hverandre. Ungdommen ga også uttrykk for at hen satte pris på uformelle møter og samtaler med kontaktpersonene. Som vi skal se i ansattkapittelet, var det flere som pekte på at pandemien på noen måter kan ha ført til mer uformell kontakt med brukerne. En av fordelene ved uformell relasjon mellom barnevernet og brukerne, som Gundersen med flere (2023) har pekt på, er at uformelle evalueringer sikrer medvirkning for ungdommer som i utgangspunktet viser lite interesse for planarbeid.

Et sentralt element i beskrivelsene av kontakten med barnevernet under pandemien var at det hadde vært flere personer involvert, og at de relasjonene som ble mest betydningsfulle, var etablert i forkant av pandemien, gjerne flere år tilbake. En mulig tolkning av at flere opplevde kontakten med barnevernet som dårlig under pandemien, kan derfor være at de ikke hadde rukket å etablere tilstrekkelig gode relasjoner med noen i barnevernet før pandemien.

Når det gjelder formen for kontakt under pandemien, var det også noe variasjon i hvordan for eksempel digitale møter ble brukt av barnevernet og andre tjenester. To av ungdommene som bodde på institusjon under pandemien, fortalte at barnevernet pleide å møte dem fysisk før pandemien, men at møtene var på Teams under pandemien. Ingen av de to ungdommene syntes det var noe særlig å sitte foran et kamera, men kontaktpersonene deres stilte ulike krav til bruk av kamera ved digitale møter. De forklarte hvordan det opplevdes, slik:

U1: Det var veldig rart, veldig ubehagelig, følte ikke at det var et ordentlig møte, liksom. Fikk lov å ikke ha på kameraet, da, det var bra.

U2: Vi måtte ha på kameraet, men jeg satt på siden sånn at jeg ikke var synlig.

I likhet med ungdommenes opplevelse av fjernundervisning som beskrevet tidligere i kapittelet var det svært få av ungdommene som sa at de trivdes med digitale møter. En av ungdommene som flyttet til institusjon under pandemien, opplevde å sitte flere dager på rad i et digitalt møte med fylkesnemnda:

U: Det er mye bedre å se folk fysisk. Mye mer ekte at folk snakker om deg når man ikke sitter på skjerm. [...] Jeg kan sitte mer og se ned i bordet på skjerm, og jeg kunne bare koble av helt, og de så ikke det. Og så var det liksom å sitte inne på et rom med en annen person [advokaten hennes] og med

skjermen, liksom. Det nemnda-møtet jeg snakket om, varte i to eller tre dager. Ni til fire to dager, siste dagen var det ikke så lenge. Det er ganske lenge å sitte på skjerm.

Beskrivelsen av digitale nemndsmøter viser både til utfordringen med å følge med som deltager og til at de som leder møtet, ikke vet om deltagerne følger med eller ikke. På den måten blir den reelle medvirkningen ikke den samme som i et fysisk møte, der de voksne lettere kan se om ungdommene mister konsentrasjonen, og om de forstår hva som diskuteres. Som en av de andre ungdommene sa om digitale møter: «Hvis man var sliten, så var det litt deilig å ha møter og sånt på Teams og telefon. Man kunne bare sone ut uten at noen så det.» Selv om ungdommen mente at det kunne være deilig med digitale møter, sa hen samtidig at det er bedre om man møtes fysisk, og hen ville ha valgt fysiske møter med barnevernet om hen kunne ha valgt det selv. En annen ungdom som heller ikke opplevde at digitale møter var like bra som fysiske, forklarte det slik:

U: Det var veldig rart, egentlig. Det blir litt sånn klein stillhet. Det er vanskeligere enn når man snakker face-to-face. Det er mye bedre når man møtes fysisk. Jeg likte han fra BUP veldig godt, egentlig, han forstod meg veldig godt, og jeg kunne snakke med han om absolutt alt uten at han dømte meg. Men det var litt stress med at han tullet litt når han booket timer og sånt, han hadde plutselig ikke tid til å møtes, og det var litt surr med det. Han dobbeltbooka timene og sånt.

På tross av den kleine stillheten og terapeutens dobbeltbooking sa ungdommen at både hen og moren skulle ønske at de hadde hatt oftere kontakt med BUP. Det kan med andre ord se ut som om digitale møter opplevdes som bedre enn ingenting. Som vi skal se i neste kapittel, samsvarer dette med de ansattes opplevelser av å gjøre så godt de kunne i en ekstra vanskelig situasjon.

Livssituasjon og kontakt med barnevernet etter pandemien

Da vi intervjuet ungdommene mellom et halvt og ett år etter pandemien, bodde syv av dem for seg selv, det vil si at fire hadde flyttet for seg selv enten i løpet av eller etter pandemien. Én bodde fortsatt i fosterhjemmet som hen flyttet til under pandemien, og én bodde fremdeles i en bolig for enslige mindreårige. Begge disse ungdommene hadde etablert kontakt med ansatte i ettervern og hadde lagt en plan om å flytte for seg selv så snart de ble ferdige med siste året på videregående. Alle som flyttet fra et bofellesskap, hadde blitt kontaktet av ansatte i ettervern med en gang de flyttet fra boligen, og hadde takket ja til dette.

Fem av ungdommene bodde på en rusinstitusjon ved intervjutidspunktet og var opptatt av å bli rusfrie slik at de kunne flytte hjem igjen eller bo for seg selv. Noen hadde mer eller mindre innfunnet seg med livet på institusjon og uttrykte håp og drømmer for fremtiden. En av ungdommene som i utgangspunktet

ønsket å bli boende hjemme under pandemien, fortalte at hen hadde fått det bedre:

U: Nå har jeg det ganske bra. Jeg har i perioder vært rusfri. Jeg liker å bo her. Det er veldig mange regler og sånt. Men jeg har funnet ut at jeg liker regler, egentlig. Jeg vet at jeg trenger regler. [...] Jeg har lært masse når jeg har bodd på institusjon, og jeg har vært gjennom mye. Jeg har vokst veldig på den tiden jeg har bodd på institusjon.

Enkelte fikk undervisning en gang i uken på institusjonen. En av ungdommene som slet med hjemmeskole under pandemien, fikk nå tilrettelagt undervisning på skolen, det vil si at hen fikk sitte på et eget grupperom fysisk på skolen når hen trengte det. For en annen hadde de positive erfaringene med hjemmeskole under pandemien ført til motivasjon til å gjennomføre skolegangen, og hen ønsket derfor å fullføre videregående som privatist. For denne ungdommen handlet det om å klare å konsentrere seg, ta vare på sin egen psykiske helse og slippe å forholde seg til alle andre på skolen:

U: Jeg prøvde å gå på vanlig skole, men jeg ville ikke få det enda verre psykisk. Det er så mye når man er på skolen, mye å forholde seg til. [...] Jeg vil bli smart, og når jeg er på skolen, så brukes mye av tiden på å snakke med folk og sosialisere seg med andre, og da får jeg ikke gjort det jeg skal. Jeg sosialiserer meg hele tiden her [på institusjonen].

En av de eldre ungdommene som verken trivdes på skolen fysisk eller digitalt under pandemien, fortalte at hen nå hadde begynt på universitetet og fulgte med på undervisning både fysisk og på skjerm. Dette sier noe om at evnen til å konsentrere seg enten det er ved fysisk oppmøte eller digitalt også handlet om personlig modenhet og graden av interesse for faget. Av de ni som var 18 år eller eldre ved intervjutidspunktet, hadde fem gjennomført videregående skole under pandemien, noen dog med litt dårligere karakterer enn de hadde sett for seg, og de resterende fire gikk siste året på videregående skole.

Når det gjelder kontakten med barnevernet på intervjutidspunktet, ga flere av ungdommene uttrykk for at den har blitt bedre, spesielt med tanke på fysiske møter. Samtidig var det fortsatt flere som ikke var helt fornøyde. En av ungdommene beskrev en nåværende frustrasjon over å ikke vite når kontaktpersonen var sykemeldt, eller at hen hadde fått en ny kontaktperson, på samme måte som flere opplevde *under* pandemien:

U: Vi har ikke vært så fornøyde med barnevernet her. Vi har møter med institusjonen, det er bare da jeg snakker med de, liksom. Jeg sendte henne en melding for litt siden, men da var hun sykemeldt, og det hadde ikke jeg fått vite noe om. Det er veldig irriterende at jeg ikke får vite sånt, og så kommer det bare en ukjent fyr, og så er det bare sånn «hvem er du?» liksom. «Ja, jeg er din nye saksbehandler.»

Verken tilgjengelighet eller informasjon om utskiftninger og sykemeldinger ser ut til å være på optimalt nivå i forhold til de behovene ungdommene fortalte at de hadde etter pandemien. En tredje ungdom fortalte at hen har faste møter med barnevernet en gang i måneden, men opplevde ikke å få noe hjelp utover dette:

U: Nei, hun ghoster meg hele tiden. Jeg ringte henne her om dagen, men hun ringte meg aldri opp igjen. [...] hun bruker mange dager på å ringe meg tilbake, og hvis hun ringer, da er det sånn «nå er det ikke vits, det var flere dager siden jeg trengte hjelp». Det er jævlig irriterende at de ikke svarer meg når jeg trenger det mest.

Denne ungdommens frustrasjon over å ikke få tak i kontaktpersonen sin når hen trenger det, samsvarer med ungdommenes frustrasjon over å ikke få tak i kontaktpersonen sin under pandemien, samt hvordan mottakere av ettervern har beskrevet kontakten med barnevernet før pandemien (Paulsen et al., 2020). Selv om det å ikke få tak i kontaktpersonen ser ut til å være en generell og ikke pandemispesifikk frustrasjon, kunne informasjon om hvilke ansatte som var tilgjengelige, eller når de var tilgjengelige, bidratt til større forutsigbarhet og trygghet for ungdommene i en delvis kaotisk situasjon. I tillegg til behovet for å vite når kontaktpersonen i barnevernet er tilgjengelig, var det flere som ønsket at kontaktpersonen var mer proaktiv og skrev en melding innimellom.

De eldste ungdommene som ved intervjudtidspunktet var mottakere av ettervern, beskrev forholdet til barnevernet som generelt bedre i dag enn da de var yngre. Dette må sees i sammenheng med at dette utvalget består av ungdommer som vi kan anta har et relativt godt forhold til sin nåværende kontaktperson ettersom det var gjennom dem vi rekrutterte. En av dem beskrev også seg selv som heldig i beskrivelsen av sin nåværende kontaktperson:

Har hatt samme saksbehandler som før jeg flyttet fra institusjon, har veldig god kontakt, vært heldig med å ha snille personer rundt meg.

I: Hva er en snill person?

At de er forståelsesfulle og ikke tar deg for gitt. At du føler deg hørt og sånn. [...] Hun jeg har nå, lærer meg å være selvstendig, hun sier sånn: Du skal ringe der og der, nå forstår jeg hvorfor de var strenge.

I tillegg til å være snill, lyttende og forståelsesfull ser det ut til å ha betydning for en god relasjon at kontaktpersonen også lærer ungdommene å være selvstendige. Flere påpekte betydningen av å ha en kontaktperson som behandlet dem som unge voksne og ikke som barn, altså hadde noen forventninger til dem om hva de skulle og ikke. En av ungdommene som selv valgte å kutte kontakt med en av kontaktpersonene i barnevernet under pandemien, beskrev personen hen valgte å beholde kontakt med, slik:

U: Hun er liksom den første som ga meg den respekten jeg trengte, ikke det at de andre ikke respekterte meg, men det var liksom den respekten jeg hadde behov for.

I: Åja, så når du kaller henne for skumla, så ...

U: Åjaa, nei, jeg kaller henne for skumla fordi jeg vet hvis jeg gjør noe, så kommer hun balls breaking, liksom, jeg synes hun er dritkul, jeg. Jeg er også sånn stor fan av hard kjærlighet, ikke sånn stakkars deg, liksom.

Flere av ungdommene fortalte at de hadde kjent kontaktpersonene sine lenge, også før de ble deres formelle kontaktperson i barnevernet. I tillegg til kontakt med barnevernet fortalte flere av ungdommene at de fortsatt hadde kontakt med ansatte i bofellesskapene de bodde i under pandemien. Enkelte fortalte også om god kontakt med terapeuter, rådgivere samt lærere som har hjulpet dem ekstra. En av ungdommene fortalte om en assistentlærer på skolen som besøker hen på jobb og tar hen med på ting på fritiden:

U: I morgen skal faktisk hun ene læreren ta med meg på mac-ern istedenfor å være på norsktentamen. [...] Hun kommer på [arbeidssted] hver tirsdag for å se hvordan det går med meg. Og hun tar meg med ut på ting, på kjøreturer og sånt.

På denne måten møtte ungdommen en trygg voksen på flere arenaer, både på skolen og på fritiden. Muligheten til å fysisk treffe hverandre på ulike arenaer ble borte i begynnelsen av pandemien og *kan* være en av årsakene til at noe av kontakten mellom ungdommene og enkelte ansatte i barnevernet ble svekket i løpet av pandemien. Sitatet viser også at andre voksne har stilt opp for utsatte barn og unge etter pandemien så fort det ble mulig igjen. I neste kapittel skal vi høre hvordan et utvalg kommunalt barnevernansatte arbeidet for å ivareta de mest utsatte under pandemien.

Ansattes erfaringer

I intervjuene med barnevernansatte i de tolv kommunale barneverntjenestene spurte vi om kontakten med barn og familier før, under og etter pandemien. I tillegg spurte vi om hvilke grupper de ansatte mente kan ha vært særlig utsatt under pandemien, og hvilke grupper de var mest bekymret for etter pandemien. I intervjuene fortalte de ansatte i retrospekt om hvordan de opplevde nedstengningen, hvordan arbeidsmåtene deres ble endret under pandemien, og hvordan de mest utsatte ble ivaretatt. De ansattes beskrivelser av hvordan de har jobbet etter pandemien, utgjør siste del av dette kapittelet.

Endrede arbeidsmåter under pandemien

I denne delen skriver vi kort om våre funn i forhold til tidligere forskning på barnevernet under pandemien. En stor andel av de tidligere studiene er gjennomført i tiden fra nedstengningen til sommeren 2020. Bortsett fra at flere ansatte var fysisk tilbake på jobb etter sommeren, fant vi ikke noen store forandringer i arbeidsmåten til de barnevernansatte utover i pandemien.

Ansattes arbeidssituasjon

Da landet stengte ned 12. mars 2020, ble samtlige barnevernansatte beordret til å dra hjem og jobbe hjemmefra. Det var stor variasjon både innad i og mellom tjenestene i hvor lenge de ansatte kun var på hjemmekontor. Noen ansatte kom raskt tilbake på kontoret. Dette gjaldt spesielt ansatte som jobbet med akutte saker der det var en bekymring for alvorlig omsorgssvikt, vold eller overgrep i familien. De ansatte som bodde på steder der det var høyt smittetrykk, satt lengst på hjemmekontor og var ikke fullt tilbake på kontoret før sommeren 2020. I likhet med Øverli og Gundersen (2020) og Tveito (2021) sine studier fortalte barnevernansatte vi intervjuet, at de kort tid etter nedstengningen ble delt inn i ulike puljer/team som byttet på å være på kontoret og hjemme for å forhindre smitte internt og overholde smittevernreglene. Noen barneverntjenester delte også inn selve lokalet i forskjellige soner.

De ansatte fortalte om både fordeler og ulemper med hjemmekontor-løsningen. Hjemmekontor kunne være positivt for de ansatte ved at de fikk jobbet konsentrert og hadde mer tid til å gjøre unna skrive- og rapporteringsarbeid. Flere ansatte fortalte også at de var mer effektive på hjemmekontor fordi de sparte tid på reisevei til og fra kontoret, i tillegg til at det var færre tidstyver på hjemmekontoret. Disse funnene samsvarer også med det barnevernsledere i Tveitos (2021) studie fortalte. På den annen side var det flere av de ansatte som snakket om at de savnet den fysiske kontakten de vanligvis har med kollegaer, både når det gjaldt det sosiale og ikke minst muligheten til å drøfte saker med hverandre. Tveito (2021) og Krane et al. (2021) pekte også på at det

kunne være ensomt og vanskelig for de ansatte å ta tunge avgjørelser og skjønnsvurderinger i sakene sine. Flere av de ansatte vi intervjuet, fortalte at de strakk arbeidsdagen mye lenger enn vanlig, og at de tok færre pauser. Noen snakket også om at mer digital kontakt med brukerne under pandemien kunne føre til at de følte seg «tilkoblet» og «på» hele tiden, som igjen kunne gå ut over de ansattes fritid og avkobling.

Kontakt med barn og familier

Noen ansatte vi intervjuet, sa at de benyttet seg av en såkalt trafikklysmoell for å få en oversikt over de mest utsatte brukerne under pandemien. For noen tjenester var dette et etablert kartleggingsverktøy allerede før pandemien (Krane et al., 2021; Tveito, 2021). Sakene ble etter denne modellen kategorisert som grønne, gule og røde, der grønne saker var de minst kritiske sakene, med minst behov for oppfølging, gule saker var middels kritiske saker, og røde saker var de mest kritiske eller akutte sakene der det trengtes mye oppfølging og rask hjelp. Kategoriseringen påvirket både hvordan kontakten foregikk, altså fysisk versus digital, og hyppigheten på kontakt med brukerne. De røde sakene, som ofte handlet om vold, rus, overgrep og spedbarn, skulle få tilnærmet lik saksgang og oppfølging som normalt. De ansatte fortalte at de møtte familiene i røde saker fysisk, men med avstand og smittevernustyr hvis nødvendig, uansett hvor mange smitteverntiltak som gjaldt på det tidspunktet. I likhet med Tveito (2021) og Krane et al. (2021) sine studier sa de ansatte i våre intervjuer at de hadde gjennomført flere fysiske hjemmebesøk og observasjoner på verandaer, i hager, i parker og på lekeplasser.

I de gule og grønne sakene hadde de ansatte primært kontakt med barn, unge og foreldre gjennom Teams og på telefon. Det tok kortere tid før fysiske møter i disse sakene ble gjenopptatt på steder der det ikke var så mye smitte. På steder der det var høyt smittetrykk gjennom hele pandemien, var det redusert fysisk kontakt med brukere der det ikke var en akutt bekymring for barn og unges omsorgssituasjon. Det var ifølge de ansatte blandede reaksjoner på både utemøter og digitale møter fra brukernes side. Enkelte mente at ungdommene åpnet seg mer opp gjennom alternative møter, som turmøter eller ved å dra på en kjøretur eller gjennom telefon- og videomøter, sammenlignet med fysiske møter. Funnene våre samsvarer med Tveito (2021) sin studie med tanke på at alternative møteplasser kunne passe noen barn, ungdommer og foreldre bedre enn fysiske møter på kontoret. Noen av de intervjuede sa at disse alternative møtene kunne virke mindre truende, mindre intense og mer uformelle for noen familier.

Flere av de ansatte vi intervjuet, pekte likevel på at det på grunn av smitteverntiltakene totalt sett ble gjennomført færre møter med barn og familier enn de skulle ønsket under pandemien. I et intervju med en av de store barneverntjenestene beskrev de ansatte hvordan mindre fysiske møter og forenklete undersøkelser og observasjoner reduserte mulighetene til god relasjonsbygging. De ansatte som jobbet med små barn, var opptatt av at det ble

vanskeligere for dem å observere samspillet mellom foreldre og barn under pandemien. Som en av de ansatte i en mellomstor kommune sa:

Undersøkelsene under pandemien ble ikke gjort like nøye som før eller etter pandemien. Det kan godt være at vi har gått glipp av ting. Man går jo glipp av mye når man snakker med barn/ungdom og familier gjennom video/Teams/Facetime enn fysisk. (kommune 4)

Som tidligere forskning har påpekt, er det ved bruk av video- og telefonmøter med familier vanskeligere for de ansatte å lese brukernes kroppsspråk og andre sosiale tegn på hvordan de har det (Øverli & Gundersen, 2020). Noen ansatte fortalte at det tok tid for dem å venne seg til å bli komfortabel med å snakke med barn og foreldre gjennom digitale plattformer. De sa at det kunne bli litt stivt, «rett på sak» og mindre «small talk» enn de pleide å ha med brukerne.

Bruk av digitale plattformer i kontakt med barn og unge førte i tillegg til nye problemstillinger knyttet til personvern, medbestemmelse, konfidensialitet og taushetsplikt, som også Tveito (2021) og Øverli og Gundersen (2020) pekte på. Flere ansatte vi intervjuet, fortalte at de ikke følte seg sikre på om barnet eller ungdommen de snakket med på telefon eller skjerm, var helt alene, eller om noen i samme husstand hørte på samtalen. En ansatt problematiserte også at hen følte at barnet eller ungdommen ble tvunget til å åpne seg opp raskere, uten at den relasjonen som normalt tar flere fysiske møter å bygge opp, var etablert. Noen av de ansatte vi intervjuet, mente imidlertid at barn og unge i dag er så vant til og komfortable med å snakke gjennom digitale plattformer at dette var en måte de mestret og likte å snakke med barnevernansatte på. Noen av lederne i Tveitos (2021) studie snakket også om dette. Som nevnt i forrige kapittel fortalte derimot ungdommene vi intervjuet i denne studien, at de *ikke* foretrakk å snakke med barnevernet på telefon eller skjerm. Dette er et viktig poeng som vi kommer tilbake til i diskusjonskapittelet.

Et annet eksempel på hvordan de ansatte vurderte det barnevernsfaglige opp mot det smittevernsfaglige (Krane et al., 2021), var de ulike vurderingene som de ansatte gjorde av bruk av munnbind i kontakt med familier. Hovedreglene, som de aller fleste opprettholdt, var at de skulle holde én- eller to meters avstand til brukerne og bruke munnbind på hjemmebesøk eller under fysiske møter med brukere, med unntak av de som jobbet med små barn, der det ikke var mulig å holde én- eller to metersregelen. Samtidig trakk noen av de ansatte frem i intervjuene at de både tok av munnbindet i møter med brukerne, og at de ikke holdt avstand, selv om de egentlig var klar over smittevernreglene på det gitte tidspunktet. De ansatte begrunnet denne vurderingen med at bruk av munnbind og avstand gikk på bekostning av det relasjonsarbeidet de vanligvis gjør, spesielt med barn og unge: «og det er klart at avstand og munnbind er ikke akkurat nøkkelen til en god relasjon til et barn, liksom» (kommune 6).

Den fysiske møtevirksomheten ble også utfordret på grunn av smittevernregler knyttet til servering av mat og drikke. Flere ansatte henviste til retningslinjer om

at de verken kunne servere mat og drikke i møtene de holdt på kontoret, eller ta imot mat og drikke når de var på besøk. Her snakker to ansatte i en av de store tjenestene om hvordan serveringsreglene ikke alltid var like lett å overholde:

A1: Men i de periodene som det var åpent, men allikevel tiltak, så var det mange foreldre kulturelt sett som ville gi mat eller tilby deg noe. Og det var vanskelig med tanke på å skape en relasjon – skal jeg ta imot den maten, skal jeg ta imot den kaffekoppen?

A2: Da hadde vi jo pålegg om at vi skulle takke nei.

A1: Men det var jo de periodene hvor de åpnet opp litt mer, og vi brukte ikke munnbind, men vi hadde fortsatt smitte i samfunnet. Det var vanskelig noen ganger, når jeg og [navn på kollega] var på hjemmebesøk, så var det alltid jeg som spiste. (kommune 6)

Sitatet illustrerer hvordan de ansatte gjorde individuelle skjønnsvurderinger av hensynet til smittevern kontra hensynet til relasjonsbygging. Mens den ene var usikker på hvordan hen skulle balansere disse hensynene, virket den andre ansatte mer bestemt på at de måtte forholde seg til de reglene som gjaldt på dette tidspunktet – man skulle ikke servere noe eller ta imot mat eller drikke fra familier. Dette pålegget kom «fra direktiver fra kommunen fra øverste hold» (kommune 6). Det å kunne tilby en kopp kaffe til foreldre eller en kopp kakao til barna som de hadde møter med på barnevernkontoret, ble av ansatte i denne tjenesten forklart som en «ice breaker» og en god måte å innlede et menneskemøte på. De ansatte mente dette spesielt gjaldt foreldre som gruer seg til møtet på barnevernkontoret, som dermed får en liten pustepause idet de ansatte går for å hente noe å drikke. I tillegg fortalte de ansatte at de gjennom «small talk» rundt om kaffen er for svak eller sterk, kunne «tulle litt og le litt rundt denne dårlige kommunekaffen», slik at det blir en mer «nedpå» og lettere stemning. For disse ansatte var småpratet et viktig bidrag til å redusere den uproporsjonale maktbalansen mellom barnevernet og brukerne (kommune 6).

De ulike betraktningene om hvordan kontakten med brukerne var under pandemien, tyder på at de ansatte hadde en stor grad av bevissthet rundt hvordan de ulike smitteverntiltakene påvirket kontakten, og hvilke vurderinger som måtte gjøres for å opprettholde best mulig kontakt. Selv om flere påpeker at pandemien på noen måter kan ha ført til mer uformell kontakt gjennom alternative møtearenaer, som noen av brukerne kan ha satt pris på, er det ingen som hevder at pandemien har ført til bedre kontakt med brukerne enn før pandemien. I tillegg til utfordringene med digitale møter og det å gjennomføre fysiske møter på vanlig måte var det flere ansatte som viste til situasjoner hvor kontakten med brukere ble vanskelig grunnet både koronasykdom, frykt for smitte eller at pandemien ble brukt som en unnskyldning for ikke å ha kontakt.

Tilgjengelighet og samarbeid med andre tjenester

Selv om vi i ansattintervjuene ikke spurte spesifikt om samarbeidet med andre tjenester under pandemien, var dette et tema som stadig dukket opp på spørsmål om kategorisering av saker og hvilke grupper som kan ha vært særlig utsatt. Dette tyder på at samarbeid med andre tjenester har vært ansett som særdeles viktig for ivaretagelsen av mottakere av barnevernstiltak under pandemien. Under pandemien hadde barneverntjenestene kun kontakt med andre samarbeidstjenester gjennom digitale plattformer. Digitale møter med samarbeidstjenester kunne føre til både mer effektiv, tidsbesparende og tilgjengelig kontakt med noen tjenester, men også mer utilgjengelighet som følge av hjemmekontor og redusert kapasitet i andre tjenester. Dette fant også Tveito (2021) og Krane et al. (2021) i sine studier.

Som nevnt innledningsvis åpnet myndighetene etter hvert opp for at særskilt utsatte barn og unge kunne fortsette å gå i barnehage og på skole under pandemien. Vurderingen av hvilke barn som burde få særskilt barnehage- og skoletilbud, ble en oppgave for både barnevern og skole. Samtlige av de ansatte vi intervjuet, bekreftet at de var involvert i vurderingen av hvem som skulle få et tilbud om barnehage og skole, og enkelte fortalte også at de ringte rundt til familiene og sjekket om de hadde fått tilbudet, og eventuelt hvordan det gikk hvis de ikke benyttet seg av det. Flere fortalte om foreldre som ikke benyttet seg av barnehage- eller skoletilbudet barnet deres fikk. De ansatte mente dette kunne handle om at foreldrene var redd for å sende barna sine på skolen på grunn av frykt for smitte, eller at barna selv ikke ønsket å gå på skolen fordi ingen av vennene deres var der.

Det var mange barn og unge som mottok barnevernstiltak under pandemien, som også mottok eller skulle mottatt hjelp fra andre helse- og velferdstjenester som familievernnet, barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP), pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), distriktpsikiatrisk senter (DPS) og NAV. De ansatte vi intervjuet, uttrykte stor bekymring for at disse tjenestene i perioder kun tilbød digital kontakt. De ansatte opplevde å være en av få tjenester, sammen med barnehager og skoler, som faktisk var tilgjengelige for utsatte barn og unge. Som også Tveito (2021) og Krane et al. (2021) pekte på, opplevde barnevernansatte å motta saker som egentlig skulle vært behandlet av andre tjenester. Dette kan ha ført til at noen utsatte barn og unge ikke helt fikk den hjelpen de hadde behov for under pandemien.

Barn og unge som kan ha blitt særlig påvirket av pandemien

Flere ansatte pekte på at de mindre alvorlige sakene ikke alltid fikk den oppfølgingen under pandemien som de burde ha fått, og hadde fått under normale omstendigheter. Som eksempel på mindre alvorlige saker, eller gule saker, trakk de frem ungdommer som bodde hjemme med foreldrene, men som var avhengig av avlastning i form av hjelpetiltak og/eller fritidsaktiviteter:

De gule sakene. Der vi ikke hadde faste besøk, men jevnlig kontakt. Mye ensomhet. Barn og familier som ville at barnevernet skulle komme innom. [...] alle tiltakene som besøkshjem, støttekontakt, fritidsaktiviteter stoppet opp under korona. De familiene og barna som trengte / hadde behov for dette, de fikk aldri pauser, og barna kom seg ikke ut – de som trengte dette. (kommune 4)

De ungene som hadde trengt å ha fritidsaktiviteter, og når det var stengt ned, det er jo det man jobber med, at barna skal være med andre jevnaldrende, og når de var stengt, fikk de ikke vært med andre jevnaldrende, kun foreldrene sine, så det var jo litt utfordrende, da. Det var et tema som gikk igjen. (kommune 12)

En annen gruppe som av minst én av kommunene ble kategorisert som grønn etter trafikklysmodellen, og derfor var antatt å kunne klare seg selv uten ekstra oppfølging, var ettervern:

Vi hadde noen ungdom på ettervern og sånt, som var kategorisert på grønn kategori, de regnet vi med at ville klare seg noen måneder uten å ha den hyppige kontakten vi hadde før pandemien, da, at de ville tåle å få noen telefoner innimellom for å høre status. (kommune 7)

Det at mottakere av ettervern fikk mindre oppfølging i begynnelsen av pandemien, samsvarer med tidligere forskning som har pekt på at det ikke er uvanlig at mottakere av ettervernstiltak blir nedprioritert i travle perioder (Paulsen et al., 2020, p. 46). Samtidig viser materialet vårt at det ikke var noen entydig oppfatning mellom barneverntjenestene om at mottakere av ettervern var mindre viktige å prioritere enn andre:

En ting som var annerledes for vi som følger opp de over 18 år, var at vi hadde like mye fysiske møter og besøk til dem som før, men den største forskjellen var kanskje at man ikke tok tog som før, så man kjørte egen bil, og vi stoppet ikke på en bensinstasjon på veien for eksempel. Det var fysiske møter med ettervernsgruppen også. (kommune 5)

Denne diskrepansen, mellom ansatte i to forskjellige kommuner, om hvorvidt mottakere av ettervern fikk oppfølging som normalt under pandemien, samsvarer med beskrivelsene til ungdommene vi intervjuet, der noen oppga at de hadde null kontakt, mens enkelte fortalte at kontakten var som vanlig.

En annen gruppe som noen ansatte mente ble særlig påvirket av mindre fysisk og mer digital kontakt, var familier som ikke hadde norsk som førstespråk, spesielt hvis de under normale omstendigheter hadde behov for tolk. Tveito (2021) pekte også på det med språk som en utfordring. Dette var ikke en utpreget bekymring i vårt materiale, men ansatte i den ene tjenesten som problematiserte dette, hevdet at de ikke fikk gjort jobben sin godt nok:

Mange har blitt påvirket av det fordi de ikke kan språket. At de ikke kan norsk, og man kan ikke ta det på telefon. Det er vanskelig å tolke gjennom telefonsamtaler. I de samtalene der man trenger tolk, har det vært veldig vanskelig å gjøre jobben vår, egentlig. Vi har hatt en avtale med et tolkefirma, og jeg opplevde at det ikke var lett å få tolk via telefonen og ha tolk med i telefonsamtaler.

[...] Så det ble mye Google Translate med meldinger. Men det er jo ikke alle, altså arabisk, og de persiske språkene – da kan man ikke kopiere det heller, ikke sant, så det var kjempekomplisert å ha kontakt med de familiene som ikke kunne språket. De svikta vi mye, føler jeg, da. Det var ikke greit.
(kommune 6)

På spørsmål om de ansatte kunne merke om manglende kontakt på grunn av språkutfordringer påvirket gruppen i ettertid, svarte de: «Det er type voldssaker der det har vært behov for tolk, som nå kommer tilbake» (kommune 6). Utsagnet er en indikasjon på at språklige barrierer kan ha ført til at informasjon om utsatte barn og unges livssituasjon kan ha glippet under pandemien.

Selv om det overordnede inntrykket fra ansattintervjuene er at de under pandemien var svært bekymret for flere av brukerne, var det også enkelte ansatte som pekte på at pandemien, og kanskje særlig de sosiale begrensningene, kan ha påvirket noen familier positivt.

På den annen side, både foreldre og pasienter har sagt at de opplevde at koronatiden var fin. Fordi da ble de som er isolerte, de ble ikke så unormale, de var som alle andre. Alle andre satt hjemme også, og da følte ikke de på den ensomheten som vi andre som er mer sosiale, ikke føler på ellers, da.
(kommune 7)

Ansatte i denne kommunen fremhevet at en liten gruppe, både foreldre og barn, hadde det bedre når det var mer ro, mindre hverdagsstress og mer tid til å konsentrere seg. Dette gjaldt særlig de som under normale omstendigheter opplevde hverdagen som hektisk, eller som ikke var særlig sosiale. Denne beskrivelsen samsvarer med det enkelte av ungdommene vi intervjuet, beskrev som tid og anledning til å jobbe med seg selv.

Varige endringer i barneverntjenestenes arbeidsmåter?

Som vist i første delen av dette kapittelet var de største endringene i barneverntjenestenes arbeidsmåter under pandemien mer digital kontakt, færre fysiske møter og alternative fysiske møteformer. Den største fordelen ved disse endringene var økt fleksibilitet både når det gjaldt egen arbeidssituasjon og brukerne, samt at mindre reisevirksomhet frigjorde en del tid. Disse funnene samsvarer i stor grad med forskning som ble gjennomført *under* pandemien (Krane et al., 2021; Tveito, 2021; Øverli & Gundersen, 2020). I denne delen av kapittelet spør vi hvilke endringer som har blitt varige, og hva dette innebærer

for ivaretagelsen av utsatte barn og unge *etter* pandemien. Vi bruker den samme inndelingen, der vi først ser på de ansattes arbeidshverdag, deretter kontakten med barn og familier, samarbeidet med andre tjenester og til sist hvilke barn og unge de ansatte var mest bekymret for i etterkant av pandemien.

Ansattes arbeidssituasjon

Når vi ba de ansatte beskrive arbeidssituasjonen etter pandemien, så det ut til å være en del variasjon både mellom kommunene og mellom ulike seksjoner innad i tjenestene når det gjaldt muligheten til å fortsatt ha hjemmekontor. Enkelte fortalte at de måtte kjempe for å beholde denne fleksibiliteten. I en av de største barneverntjenestene fremstod det som at fleksibiliteten kun gjaldt noen avdelinger:

Det har vært veldig mye dobbeltarbeid her. Tilliten er ikke dårlig, men nå har vi gått veldig tilbake til å gjøre ting som før, når det egentlig er ting vi lærte under korona at funket. Jeg tror at vi hadde hatt en enklere arbeidshverdag hvis det var mer fleksibelt. Men det er det ikke. Så for min del jobber jeg helt på samme måte som før korona.

Det er forskjell på hver seksjon. Vi [fosterhjemsteamet] har litt mer muligheten til å jobbe hjemmefra. (kommune 10)

De aller fleste ansatte vi intervjuet, hadde beholdt muligheten til å ha delvis hjemmekontor:

Ja, vi kan ha inntil 40 prosent hjemmekontor, en ting er at vi ønsket det, vi ansatte, og en annen ting er at ledelsen ønsket å fortsette å gi oss det, vi har noen dager vi ikke kan ta hjemmekontor, for da må vi møtes på kontoret. Men de andre dagene kan vi velge selv, ha en fleksibilitet på det. Og det tror jeg er veldig positivt, at vi kan velge litt selv. (kommune 12)

Fleksibiliteten som hjemmekontor innebærer, ble også trukket frem som gunstig for de som hadde lang reisevei til kontoret, eller hvis de skulle på hjemmebesøk hos en familie som bodde langt unna. Istedenfor å dra inn på kontoret for å skrive rapporten kunne de skrive rapporten i bilen før de kjørte hjem, eller hjemme. En annen fordel med hjemmekontor og digital møtevirkosomhet som flere pekte på, var muligheten til å jobbe hjemme når man egentlig er litt syk:

I dag kan man jo føle seg litt dårlig og ta hjemmekontor. I stedet for å ikke kunne gjøre noen ting, som før. Bruke Teams-møter når man egentlig må dra langt og bruke lang tid på det, det er mye mer effektivt. Men det er nok ofte at man strekker den arbeidstiden litt, da, og grensene over hva som er sykdom og hjemme, er ikke så tydelig lenger. (kommune 10)

Hvis man har hjemmekontor, så er det jo enklere å avlyse møtene sine selv, styre det litt selv, hvis jeg har feber en dag og kjenner at Paracet-en funker, så

kan jeg gjøre det ene møtet som jeg må gjøre, og så kan jeg logge av, og da er det greit. (kommune 12)

Ulempen med denne fleksibiliteten er forventningen om å jobbe selv om man er syk eller har syke barn. Ansatte i flere tjenester svarte ja på spørsmål om det nå er en forventning om å jobbe hjemmefra hvis man er litt syk.

Ja, i begynnelsen følte jeg det litt sånn. At man ble spurt om man var veldig syk, og spørsmål om man kan jobbe hjemmefra. Men nå har det gått litt tilbake. Men det med hvis man har et sykt barn hjemme – man får spørsmål om å kunne jobbe litt hjemmefra likevel, i større grad nå enn før. [...] blir ofte litt sånn «jeg er hjemme i dag, er litt syk, men skal prøve å jobbe litt hjemmefra likevel». (kommune 9)

Sitatet illustrerer en holdning som sannsynligvis finnes i alle bransjer som har muligheten til å ha hjemmekontor, nemlig at det går an å jobbe hvis man bare er litt syk. Samtidig pekte enkelte på at «det er også helt greit at vi er syke – at vi faktisk ikke jobber hjemmefra når vi er syke» (kommune 12). Enkelte fortalte også om en kultur for å passe på hverandre, ikke bare når det gjaldt sykdom, men også kveldsjobbing som kan ha blitt en vane under pandemien.

Det er lettere å jobbe mer, på kvelden òg, det er ikke helt bra i lengden. Ofte litt en uskreven regel at vi skal passe på hverandre, og spørre hverandre om «har du med pc-en hjem til helgen nå? Kanskje du skal legge den her». Vi prøver å være tydelig med hverandre — nå trenger du ikke å ta den med hjem. (kommune 8)

Det at de ansatte fortalte at de måtte passe på hverandre, er uttrykk for at arbeidssituasjonen til barnevernansatte ikke har blitt mindre krevende etter pandemien. Kort oppsummert kan vi si at de ansattes arbeidssituasjon etter pandemien har blitt mer fleksibel når det gjelder gjennomføring av digitale møter, men muligheten for hjemmekontor varierer innad i tjenestene.

Kontakt med barn og familier

På spørsmål om hvordan kontakten med brukerne var etter pandemien, svarte samtlige at kontakten var mer eller mindre som *før* pandemien, men at det fortsatt fantes noen forventninger om effektivisering fra ledelsen, samt ønsker fra brukerne. Dette gjaldt spesielt fysiske versus digitale møter, ikke bare med samarbeidspartnere, men også med barn og familier. En ansatt i en av de mindre tjenestene vi intervjuet i, opplevde å bli presset av lederen sin til å bruke skjermmøter for å spare tid og ressurser, men valgte å ikke gjøre det likevel:

Jeg har blitt utfordret noen ganger på det fra teamlederen, å ha møte på Teams og telefon, men det har jeg sagt nei til. Det er en kampsak for meg. Jeg vil møte, jeg kjenner at det er så viktig for meg å møte barna og ungdommene fysisk. Jeg er litt imot det med å bruke skjerm. Jeg tenker at mange ungdommer har behov for å øve seg mer på å møte og snakke fysisk

med folk, og de bruker så mye tid på skjerm ellers. Det blir en liten kampsak for meg, når jeg blir utfordret på det, i hvert fall. Men så kommer det der at man skal ha tid til å dokumentere og sånt, men jeg tenker at akkurat det å møte ungdommene er noe av det viktigste jeg gjør i jobben min.
(kommune 7)

Denne ansattes argument for å gjennomføre fysiske møter med barn og unge var at dette utgjorde en viktig komponent i relasjonsarbeidet, og at fysiske møter med barnevernet for enkelte ungdommer kan utgjøre en nødvendig sosial treningsarena. Vårt overordnede inntrykk er at samtlige barnevernansatte mente fysiske møter med barn og unge fortsatt var viktigere enn å spare tid. Enkelte ansatte insisterte også på at foreldrene skulle møte dem fysisk selv om foreldrene selv kunne tenke seg å slippe:

Saksforløpet ble ikke endret og er det fortsatt ikke, med ett unntak: Teams, som også foreldre ønsker å bruke. Dette er et problem, for vi ønsker fysisk oppmøte. Men det tar en time å kjøre til oss, de er kjapt med «å ta det på Teams», nei, sier vi, vi vil gjerne ha fysiske møter, uansett. Ett unntak er oppfølging med fosterhjem, men det er hjem det går bra i, for eksempel der det går to dager å reise. Må bare presisere her: Vi gjennomfører alltid oppfølgingsbesøkene (fire eller to i året) fysisk. Det vi kan ta på Teams, er oppfølgingsmøter mellom disse møtene i de sakene der det er ok.
(kommune 3)

Som det fremgår av dette sitatet, har de ansatte, på samme måte som under pandemien, fortsatt med å vurdere hvilke saker som krever fysisk oppmøte og ikke. Før pandemien var alle møter fysiske, det vil si at denne vurderingen er en varig endring i barneverntjenestenes arbeidsmåte. I vurderingen av om et møte kan gjennomføres digitalt, eller om det bør gjennomføres fysisk, er alvorlighetsgrad versus tidsbesparelse et viktig element. De ansatte fortalte også at de vurderte brukernes reisevei, for eksempel foreldre som er i full jobb:

Vi ser jo noen, for eksempel konkluderende undersøkelsessamtaler har jeg hatt på Teams nå. Hvis saken skal henlegges, og at det er en generell enighet, så er det mye bedre for foreldrene at de kan ta seg fri en liten tid på jobb i stedet for å bruke en hel dag for dem. (kommune 4)

I dette tilfellet skulle saken henlegges, noe som kan tyde på at det ikke var en veldig alvorlig sak, og at de ansatte derfor vurderte at møtet var greit å gjennomføre digitalt. En annen grunn til å gjennomføre et møte på Teams som noen ansatte trakk frem, var når det skulle holdes møter med flere familie-medlemmer som bodde langt unna hverandre. Et konkret eksempel som ble trukket frem, var familierådsaker, hvor «flere har muligheten til å bli med over Teams enn hvis de skulle ha møtt opp fysisk» (kommune 9). På den måten kunne flere personer som inngikk i «laget rundt barnet», delta i møtet.

Flere ansatte mente også at enkelte ungdommer som gjennom pandemien hadde blitt vant til å bruke telefon og Teams, så ut til å foretrekke denne formen for kommunikasjon etter pandemien:

Men vi har jo vært borte i ungdommer som gjerne ville ha telefonsamtaler og pratet litt, da, som synes det var greiere enn å møtes fysisk eller på Teams. Kan prate i timevis og vel så det. (kommune 12)

En mulig årsak til at ungdommer åpner seg mer på telefon, som de ansatte trakk frem, var at ungdommene ikke ønsket øyekontakt med barnevernet. Ifølge en ansatt gjaldt dette også når hen gikk tur med ungdommene:

Jeg snakker mer med ungdommer på telefon nå enn før. Erfaringsmessig åpner de seg mer på telefon, og det samme hvis man går en tur ute. Helst ikke øyekontakt mot øyekontakt. (kommune 10)

De fleste ansatte vi intervjuet, hevder at de i langt større grad enn før pandemien spør brukerne hvordan de har lyst til å møtes. Denne fleksibiliteten handler ikke bare om muligheten til å tilby fysisk eller digitalt møte, men også hvor det fysiske møtet skal være, eller hvordan det skal foregå. Som en ansatt som jobber med undersøkelser i en mellomstor tjeneste, sa:

Før så var vi mye mer sånn enten så snakker vi her på skolen, eller så drar vi hjem. Så under korona ble vi utfordret på å være mer kreative på måter å snakke med barn og unge på og møte ungdommene og treffe dem på ulike arenaer som de synes er okei. Vi kan snakke på Teams, vi kan gå en tur eller kjøre en tur, eller vi kan sende meldinger. Vi ble mer kreative. Dette henger i fortsatt – det gjør vi fortsatt, at barna er med på å bestemme hvordan vi treffes og snakker. «Vil du at vi skal kjøre en tur, eller skal vi ta oss en is og sette oss og snakke der, eller skal jeg hente deg og dra på kontoret eller andre ting?» (kommune 9)

Sitatet representerer et viktig funn i vårt materiale, nemlig at muligheten til å tilby samtaler på telefon eller Teams har gjort barneverntjenesten mer fleksibel enn den var før pandemien. På den ene siden kan fleksibiliteten i møteform bidra til å styrke medvirkningen i barnevernet, på den andre siden kan det kanskje være lettere å skjule problemene sine på skjerm, noe som kan hindre barnevernet i å se det fullstendige bildet av hvordan barn og unge har det. Flere ansatte pekte som sagt på hvordan pandemien kan ha frarøvet barn og unge nødvendig sosial trening, og knyttet dette til de utfordringene som de ser i dag. Kort sagt kan vi si at muligheten for fortsatt bruk av digital møtekontakt med brukere forsterker det krysspresset som barnevernansatte står i.

Samarbeidet med andre tjenester

Ansatte i samtlige barneverntjenester vi intervjuet i, fortalte at møter med Bufetat og andre samarbeidstjenester fortsatt gjennomføres på Teams, og at dette sparer dem for mye tid. Dette gjaldt for ansatte i både store og små

tjenester, men kanskje spesielt for ansatte i små tjenester i spredtbeboede kommuner som før pandemien ofte kjørte flere timer for å gjennomføre korte møter med samarbeidspartnere lokalisert i andre byer.

Vi kan også planlegge teamsmøter med for eksempel Bufetat og sånne samarbeidspartnere, så slipper vi å reise til møter som varer et kvarter, som vi kan bruke én eller kanskje to dager på, og så kan vi bruke én eller to timer på Teams, og så frigjør vi resten av tiden.

Før var det jo seks timer kjøring bare til [by]. Vi får mer tid til å faktisk jobbe med det vi skal nå, i stedet for å kjøre så mye. (kommune 12)

På samme måte som det ble gjort vurderinger av hvilke brukere man kunne møte fysisk og ikke, fortalte de ansatte at de vurderte hvilke samarbeidsmøter som kunne gjennomføres digitalt og ikke.

Nå kan vi gjennomføre noen møter på Teams, da. Med BUP for eksempel, da. Man må alltid vurdere hvilke møter som man kan ta på Teams. Vurdere hele tiden: Føles det greit ut å ha dette møtet på Teams, eller burde man møte opp? Og ofte bør vi kjøre dit og møtes fysisk, og da gjør vi det. Da kjører vi den tiden det trengs for å møte opp. Møter mellom fagpersoner er det praktisk at vi kan ta på Teams, da. (kommune 8)

En ansatt fortalte om enkelte samarbeidspartnere som tilrettela for at barnevernansatte kunne velge om de ville delta fysisk eller digitalt, noe som tilsier at fleksibiliteten også kjennetegner andre tjenester og sektorer. «Politiet bruker mer Teams. Når vi har sånn tilrettelagte avhør og sånt, så kan vi velge å være med på Teams eller å være der fysisk» (kommune 6).

Når det gjelder samarbeidet med barnehager og skoler, har vi inntrykk av at de barnevernansatte begynte å gjennomføre fysiske møter igjen så snart smitteverntiltakene lettet i skolene. Den ansatte som i starten av dette delkapittelet sa at de [i den barneverntjenesten] ikke hadde bevart fleksibiliteten med hjemmekontor og digitale møter etter pandemien, fortalte at dette også gjaldt møtevirksomhet med skolene:

Det er jo veldig tidsbesparende og mer miljøvennlig å ikke dra rundt overalt på ulike møter. Men for min del har jeg ikke hatt et teamsmøte siden før jul. Alle skoler vil ha fysiske møter. Jeg har hatt alle møter fysisk nå. (kommune 10)

Som informanten er inne på, er det både tids- og miljøbesparende å gjennomføre møter på Teams, men som flere ansatte fortalte om arbeidssituasjonen under pandemien, kunne en del informasjon gå tapt når man ikke møttes fysisk. Det at skolene i alle fall i denne kommunen ønsket fysiske møter med barnevernansatte, kan være et uttrykk for at møtene mellom barnevern og skole er såpass viktige at fysisk tilstedeværelse er nødvendig.

Barn og unge som de ansatte bekymret seg for etter pandemien

Der de ansatte under pandemien var mest bekymret for saker der informasjon kan ha glippet på grunn av ulike restriksjoner for fysisk møtekontakt, uttrykte flere nå bekymring for de som ikke hadde klart overgangen fra pandemi til åpent samfunn igjen like bra. På spørsmål om hvilke grupper de var mest bekymret for, trakk ansatte i samtlige barneverntjenester frem skolevegring og psykisk syk ungdom. Flere pekte på sammenhengen mellom angst og skolevegring og at det kan være vanskelig å komme seg tilbake etter en lang periode med delvis stengte skoler, digital undervisning og sosial isolering.

Jeg har også inntrykk av at flere ungdommer sliter mer med angst og sånne ting nå enn før. Jeg vet ikke om det har noe med korona å gjøre, men jeg har inntrykk av det. Og det kan jo ha forsterket dette, fordi de har vært hjemme og har sluppet dette ubehaget, men så åpnet skolene igjen, og da er det vanskelig å komme tilbake igjen. (kommune 9)

De ansatte knyttet skolevegring både til de som trivdes bedre på hjemmeskole enn fysisk på skolen, og til de som slet med hjemmeskole og læringstap under pandemien. I tillegg problematiserte de ansatte konsekvensene av sosial isolasjon i form av tap av vennskap og sosial kompetanse. De ansatte i en av de mellomstore tjenestene forklarte utfordringsbildet slik:

Skolefravær tenker jeg er noe, er en langtidskonsekvens [av pandemien], er vanskelig for de som allerede strevde med å komme seg gjennom skolen før pandemien, og det er nok ikke noe bedre nå – enda vanskeligere nå. De har vært mye isolert. Det rapporteres det også om, at det er en del psykisk syke ungdom som er ute og går nå.

[...] For de aller fleste barn og ungdom så var nedstengningen negativt. Det har ført til et høyt skolefravær for barn og unge – vi trodde nok lenge at de barna som sliter med «vanlig» skole og undervisning, kunne komme seg gjennom nettundervisning, men de falt fra der òg.

[...] Mye ensomhet og utenforskap, på grunn av isolasjon blant barn og unge under pandemien. Vennsapsbrudd – med avstand, og kapasiteten de unge har for vennskap har kanskje blitt mindre. (kommune 5)

Enkelte ansatte pekte også på det faktum at to år er lenge i et ungt liv, spesielt for de som allerede slet psykisk før pandemien.

[...] og to år for barn og ungdom er jo kjempelenge for dem, ikke sant. De som har støtte hjemme, og som er sosialt sterke, har det gått bra med. Men de som har slitt fra før og slitt med skolen fra før. Og så var det to [ungdommer] med sosial angst, og de har ikke kommet heldig ut av det. Koronaen har ikke hjulpet. Den aldersgruppen har kommet tøffest ut av det. De små barna, jeg tror det har gått bedre med dem enn de større barna eller ungdomsskoletrinnet. Det er ikke meningen å surre rundt hjemme og oppå

familien og søsken og alt. Det er jo ikke bra for noen. Men de som var på kanten av stupet fra før, de sliter veldig nå etter korona. (kommune 10)

Det at yngre barn muligens kan ha klart seg bedre gjennom pandemien, må sees i sammenheng med at barnehager og barneskoler åpnet opp igjen tidligere enn ungdomsskoler og videregående skoler, samtidig som ungdommer kan ha hatt et større behov for avkobling fra hjemmet enn mindre barn. Ansatte i en av de store tjenestene trakk spesielt frem hvordan pandemien kan ha påvirket ungdommer som tilbrakte mye tid hjemme:

Også for ungdommer. Hvor jeg opplever at de som har hatt litt psykisk strev ... de som ikke har vært likt, og ligget hjemme, liksom. Som ikke har blitt sett. Det har blitt problematisk gjennom pandemien. Og nå får vi de, og de er ganske syke, altså, de har ikke vært på skolen, for noen på to år. De har utviklet psykiske lidelser, som jeg tenker kunne ha vært unngått, da, hvis man hadde hatt bedre forutsetninger for å kunne hjelpe dem. Men det handler ikke bare om barnevernet alene, det handler jo også om at skolene og helsetjenestene var stengt. De ble liggende hjemme på nettet og se på videoer om selvsykdom og det ene og det andre, så det.

I: Ja, for det er noe dere ser nå mer i forhold til at ungdommene strever mer nå? At det er mer alvorlige meldinger på ungdom?

Ja, de er kjempesyke. Vi ser det mye nå. (kommune 6)

Sitatene beskriver en gruppe ungdommer som ikke har hatt godt av å tilbringe mye tid hjemme under pandemien, og som enten har vært psykisk syke før pandemien, eller som har blitt det på grunn av den sosiale isolasjonen. Dette samsvarer også med Folkehelseinstituttets konklusjon (Nøkleby et al., 2023) og er en utfordring for samfunnet generelt og ikke bare barneverntjenestene.

Oppsummerende diskusjon

I dette kapittelet oppsummerer vi de samlede funnene basert på ungdommenes og de ansattes erfaringer. I den første delen svarer vi på problemstilling 1a): *Hvordan opplevde barn og unge som mottok tiltak fra barnevernet, situasjonen sin under og etter pandemien?* Her vil vi trekke frem de største likhetene og variasjonene i hvordan pandemien påvirket ungdommenes ulike livssituasjoner.

I den andre delen gir vi en samlet besvarelse av problemstilling 1b) og 2a): *Hvordan opplevde ungdommene hjelp og kontakt med barneverntjenesten i samme periode? Og på hvilken måte har pandemien påvirket barneverntjenestenes ivaretagelse av særlig utsatte barn og unge?* Her vil vi undersøke hvordan ungdommenes beskrivelse av kontakten med barnevernet og de ansattes beskrivelse av kontakten med barn og unge under pandemien kan si noe om ivaretagelsen av særlig utsatte barn og unge generelt.

I den tredje delen svarer vi på problemstilling 2b): *I hvilken grad har pandemien ført til varige endringer i barneverntjenestenes arbeidsmåter?* Her vil vi diskutere betydningen av varige endringer for ivaretagelsen av utsatte barn og unge i et lengre perspektiv. I siste del av kapittelet diskuterer vi noen begrensninger ved studien samt anbefalinger og forslag til videre forskning.

Betydningen av ulike erfaringskontekster

På noen områder ser betydningen av pandemien for ungdommene i denne studien ut til å samsvare med hvordan barn og unge generelt opplevde pandemien; den første perioden var preget av usikkerhet og ensomhet, men mye gikk seg til etter hvert. I motsetning til en del barn og unge som opplevde mer tid med familien under pandemien som verdifullt tross savn av venner (Øverli & Gundersen, 2020), var ikke dette tilfellet for noen av ungdommene vi intervjuet, snarere tvert imot. Flere fortalte om eskalerende eller dårlige hjemmeforhold, og samtlige savnet mulighetene for avkobling fra hjemmet, enten de bodde med foreldre, i fellesskap med andre ungdommer og voksne eller på hybel for seg selv. Selv om samtlige opplevde mer ensomhet under pandemien, brukte enkelte av de eldre ungdommene tiden til å jobbe med sin egen mentale helse og bearbeide tidligere traumer. Dette og det at samtlige av de som var 18 år eller eldre, enten gikk siste året eller var ferdige med videregående skole, støtter hypotesen om at barnevernserfaring kan gi en viss motstandsdyktighet i møte med nye kriser (Taylor et al., 2024).

Flere ansatte pekte også på at de sosiale begrensningene som pandemien medførte, kan ha skapt et pusterom fra forventninger og krav, som for enkelte barn og familier kan ha gitt en følelse av normalitet som de ellers ikke opplever. For eksempel førte pandemien til at det over natten var legitimt å ikke gå på

skolen og å være sosial hele tiden, noe som for mange som mottar barnevernstiltak, kan være vanskelig under normale omstendigheter. Disse funnene er i tråd med Øverli og Gundersen (2020), Krane et al. (2021) og Tveito (2021) sine studier, som fant at for noen familier hadde pandemien gjort at hverdagen ble bedre, mens for andre som hadde det vanskelig fra før, hadde hjemmesituasjonen blitt verre – ved at de ikke fikk de pausene som de vanligvis fikk på jobb, skole, fritidsaktiviteter eller gjennom besøk.

Den største variasjonen blant ungdommene i vårt materiale finner vi i deres opplevelse av hjemmeskole og fjernundervisning. Der kun en mindre andel barn og unge i befolkningen ser ut til å ha blitt tydelig påvirket av fjernundervisning (Eriksen & Davan, 2020; Ljungren et al., 2023), fortalte samtlige av ungdommene vi intervjuet, at fjernundervisningen påvirket dem enten negativt eller positivt. For noen, spesielt de som ikke trivdes på skolen før pandemien, opplevdes hjemmeskole som en etterlengtet mulighet til å konsentrere seg. For andre opplevdes fjernundervisning som hinder for konsentrasjon, og flere fortalte at de falt ut av undervisningen eller ikke presterte like bra som før pandemien. I motsetning til tidligere funn som pekte på foreldrestøtte som en viktig faktor for de som trivdes med hjemmeskole (Dalland et al., 2022; Eriksen & Davan, 2020; Fjørtoft, 2020), tyder våre funn på at de som gjorde det bra på hjemmeskole, hadde høy grad av selvregulering, ettersom ingen av dem bodde sammen med støttende foreldre. Funnene våre tyder også på at det for enkelte ikke var et problem å gå glipp av et skoleår under pandemien, og at det fungerte å ta det tapte skoleåret på nytt igjen. Dette må sees i sammenheng med at enkelte som mottar barnevernstiltak, trenger litt mer tid til å gjennomføre skolen (Höjer & Johansson, 2013), noe pandemien kan ha gitt rom for. Samtlige av ungdommene vi intervjuet, som gikk på skolen før pandemien, var på vei tilbake etter pandemien. Enkelte av ungdommene viste lite interesse for skole både før og etter pandemien, og for dem opplevdes pandemien mer eller mindre som et blaff i en allerede utfordrende livssituasjon. For flere av ungdommene fremstod dermed pandemien som mindre betydningsfull enn andre forhold i deres livssituasjon.

Betydningen av allerede etablerte relasjoner

Kun én av ungdommene vi intervjuet, fortalte at hen hadde like mye kontakt med den samme kontaktpersonen i barnevernet under pandemien som før pandemien. De fleste savnet tettere oppfølging og kontakt med barnevernet og var spesielt frustrert over manglende informasjon om de ansattes tilgjengelighet og sykefravær. Selv om dette ikke nødvendigvis er unikt for pandemien, kan en del av ungdommene vi intervjuet, ha hatt mer behov for oppfølging fra barnevernet ettersom det lille de hadde av sosialt nettverk, ble borte på grunn av ulike smitteverntiltak. De som bodde i bofellesskap, opplevde også mindre tilgjengelige og usikre ansatte. Ungdommene som ga uttrykk for at de ønsket tettere oppfølging fra barnevernet, sa at de foretrakk jevnlig og proaktiv kontakt på telefon, gjerne SMS, men at formelle planleggingsmøter fungerte best når de

ble gjennomført fysisk. Kjennetegnet i de enkeltstående beskrivelsene av god kontakt med barnevernet var at relasjonen var etablert på forhånd. Både de ansatte og ungdommene sa at de foretrakk fysiske møter med hverandre.

Når de ansatte snakket om kontakten med brukerne under pandemien, beskrev samtlige en balansegang mellom ivaretagelse av de mest utsatte og hensyn til smittevern, som bruk av trafikklysmodellen illustrerte. Som noen av de ansatte var inne på, kunne dette føre til at saker som ble kategorisert som gule og grønne, fikk mindre oppfølging. Brukere i saker som i utgangspunktet ble kategorisert som mindre alvorlige, kan likevel ha fått en opphopning av levekårsutfordringer som følge av nedstengte skoler og permitteringer og dermed fått behov for mer hjelp under pandemien enn først antatt – spesielt med tanke på at en del andre velferdstjenester var stengt for fysisk oppmøte og fysisk kontakt. De ansatte vi intervjuet, opplevde å stå alene i frontlinjen når skolene var delvis stengt og familievernet og BUP var fysisk stengt. Selv om barnevernet under pandemien hadde mandat til å fortsatt treffe barn og unge fysisk, ble det ikke tilført ekstra ressurser for å gjøre dette, og det ville derfor vært urimelig å forvente at barneverntjenestene hadde kapasitet til å følge opp alle utsatte barn og unge like godt under pandemien. For de som av ulike grunner kan ha glippet for barneverntjenestene under pandemien, kan konsekvensene være at de ikke har klart seg like bra etter pandemien, fordi de ikke fikk den hjelpen de trengte. Dette kan være barn og unge som ikke hadde etablert et godt forhold til noen i barnevernet før pandemien, noe som vanskeliggjorde opprettholdelse av kontakt og spesielt digital kontakt under pandemien. Enkelte ansatte pekte på barn og familier som det på grunn av språklige utfordringer ikke var like lett å holde kontakt med digitalt under pandemien.

Både ungdommene som mottok etterverntiltak, sine beskrivelser av kontakten med barnevernet og enkelte ansattes beskrivelse av mottakere av ettervern tyder på at dette kan ha vært en tiltakstype som ble kategorisert ulikt blant tjenestene. Det at unge og ansatte fortalte om varierende grad av «normal kontakt», også innenfor samme tiltakskategori, kan tyde på at barnevernansatte manglet formelle retningslinjer for hvordan kontakt skulle opprettholdes med ulike grupper. Av betydning er selvfølgelig også at verken unge som mottar ettervern, eller barnevern er en homogen gruppe, og derfor kan ha hatt ulike behov for oppfølging. Dette samsvarer også med våre funn.

Varige endringer i barneverntjenestenes arbeidsmåter

Den største endringen i barneverntjenestens arbeidsmåte etter pandemien er bruk av digitale møteformer og muligheten til oppkobling på hjemmekontor. Samtlige ansatte vi intervjuet, fortalte at de syntes muligheten for å innimellom kunne ha hjemmekontor var en positiv langvarig endring av pandemien, med tanke på effektivisering av arbeidshverdagen. Dette gjaldt først og fremst møter med samarbeidspartnere. På spørsmål om hva denne tidsbesparelsen førte til,

var de ansatte likevel usikre på om dette førte til hyppigere eller mer kontakt med brukerne eller bare mindre uregistrert overtid.

Når det gjelder kontakten med barn og familier, er den største varige endringen at ansatte i barnevernet i større grad vurderer behovet for fysisk møte med brukerne og inkluderer brukerne i avgjørelsen. Utviklingen fra å kun gjennomføre fysiske møter til muligheten for å gjennomføre digitale møter speiler en større samfunnsendring som innebærer at både ansatte, barn og foreldre har opparbeidet seg ulike nivåer av digital kompetanse i løpet av de to årene pandemien varte. Vurderingen av om et møte skal gjennomføres fysisk eller digitalt, handler derfor om de ulike aktørenes digitale kompetanse, erfaring og preferanse. Selv om samtlige ansatte vi intervjuet, sa at de foretrakk fysiske møter med barn og unge, fortalte enkelte om tidspress og i noen tilfeller ledelseskraft som gjorde at de valgte telefon- eller videomøte hvis brukeren sa at det var greit. Noen ansatte hadde også erfart at enkelte åpnet seg mer opp under telefon- og videosamtaler enn ved fysiske møter. Andre ansatte problematiserte dette og mente at ungdom trengte denne formen for sosial trening, og at det å se hverandre inn i øynene og snakke ansikt til ansikt med andre var viktig for ungdommenes fungering i samfunnet.

Funnene våre tyder også på at barn og unge som mottar barnevernstiltak, foretrekker fysiske møter med barnevernet. Som tidligere nevnt var det ingen av ungdommene som sa at de fulgte godt med på fjernundervisning på Zoom. Dette kan tyde på at den digitale kompetansen eller konsentrasjonsevnen var relativt lav under pandemien. Flere av ungdommene fortalte også at de sonet ut i digitale møter. Det at ungdommene sa at de sonet ut på skjerm både i forbindelse med undervisning og kontakten med barnevernet, tyder på at dette er en gruppe som kan ha spesielt godt av fysiske møter.

Et annet poeng som støtter bruk av fysiske møter med mottakere av barnevernstiltak, er de ansattes opplevelse av at samtaler med brukerne på telefon eller video ble mer rett på sak, og at det ble mindre «smalltalk» og «utenomstakk». Med tanke på at mottakere av barnevernstiltak, både i denne og andre studier, gir uttrykk for at de foretrekker uformelle møteformer, er dette et godt argument for å opprettholde fysisk kontakt. I den grad kontakten med barn og unge gjennomføres digitalt eller på telefon på grunn av det konstante tidspresset barnevernansatte står i, og ikke fordi det anses som mest hensiktsmessig, eller i kombinasjon med fysiske møter, kan dette sies å være en negativ langtidskonsekvens av endrede arbeidsmåter under pandemien. På den andre siden åpner digitale møter opp for at flere personer kan delta i samarbeidet om ivaretagelse av utsatte barn og unge, for eksempel familiemedlemmer som bor andre steder enn barnet. Dette må i så fall sees som en positiv varig endring ved barneverntjenestenes arbeidsmåte.

Begrensninger, anbefalinger og behov for videre forskning

En sentral avgrensning i denne studien er at vi kun har intervjuet ungdommer som hadde et relativt godt forhold til en av kontaktpersonene sine eller en av de ansatte i boligen/institusjonen som vi har rekruttert dem gjennom. Det innebærer at vi ikke har snakket med **barn og unge som kan ha mistet kontakten med barnevernet** under pandemien. Samtidig vet vi ikke om dette har vært tilfellet for noen eller ikke. Det vi vet, er at en del ansatte fortalte at de kan ha gått glipp av informasjon om enkelte saker under pandemien, og enkelte ansatte hevdet at de i ettertid fikk inn nye saker som ble henlagt under pandemien. Kombinasjonen av færre fysiske møter både hjemme hos familiene og på skolen samt utfordringene ved digitale møter kan ha ført til at fullstendig informasjon om hvordan utsatte barn og unge hadde det, kan ha gått tapt. Flere av ungdommene vi intervjuet, opplevde at oppfølgingen kunne vært bedre, og at barnevernet ikke alltid var der når de trengte dem. Selv om dette er en generell tendens blant barn og unge som mottar barnevernstiltak, mener vi det vil være nyttig å undersøke hvilke rutiner som finnes i barnevernet for å følge opp saker eller undersøkelser som ble avsluttet eller henlagt under pandemien.

En annen innvending til at vi kun har snakket med ungdommer som er rekruttert via kontaktpersoner i barnevernet (som er ganske vanlig for denne type kvalitative studier), er at disse representerer barn og unge som er mer fornøyde med barnevernet enn for eksempel barn og unge som er medlem av en barnevernsorganisasjon. Dette er ikke en tendens i vårt materiale. Samtlige av ungdommene som hadde hatt kontakt med barnevernet i flere år, fortalte om opplevelser som tilsa at de ikke hadde vært fornøyde med barnevernet. De få som var fornøyde med den nåværende kontaktpersonen ved intervjutidspunktet, hadde hatt flere kontaktpersoner gjennom pandemien. Det at ungdommene var fornøyde med kontakten med én eller noen få kontaktpersoner, men ikke alle, samsvarer med funn fra andre studier om ungdom som har mottatt tiltak fra barnevernet (Gundersen et al., 2023; Gundersen et al., 2024). Når det gjelder ungdommenes beskrivelse av god kontakt med barnevernet, er en sentral anbefaling å sørge for at brukerne får informasjon om ansattes sykefravær og eventuelle skifter av kontaktpersoner.

Ut fra et av delmålene med studien er det en begrensning at vi verken har rekruttert **barn og unge med samisk bakgrunn** eller fått kunnskap fra ansatte i samiske områder om hvordan personer i denne gruppen opplevde pandemien og kontakten med barnevernet. Fagfolkene som jobbet som veiledere i samiske områder, pekte dog på at språklige og kulturelle verdier ofte blir av ekstra betydning i kriser og katastrofer, og understreket hvor viktig det er at hjelperne kan snakke samisk. Vi ble også opplyst om at mange barneverntjenester i store deler av Sápmi var underbemannet både på antall personer og på samisk kompetanse under pandemien. I denne sammenhengen kommer vi ikke utenom det historiske forholdet mellom den norske staten og de ulike samiske samfunnene. Sannhets- og forsoningskommisjonens dokumentasjon (2023) viser med all tydelighet at det fortsatt er langt igjen til at den norske staten

oppfyller de rettigheter samiske barn og unge har. Registrering av samiske barn og unge foreslås både fra Sametinget og fra NASAK, slik at møter mellom samiske barn, unge, familier og barnevernet kan skje i trygge og relevante former. Det må ikke være slik at etnisitet registreres som en kategori i folkeregisteret og muliggjør en kobling mot andre registre, men velferdstjenestene er pålagt å ha kunnskap om kulturbakgrunn for å kunne gi tjenester i henhold til både barnevernsloven § 1-8 og barnekonvensjonen artikkel 30. Vår samlede vurdering er at også forskning på samiske barn og unge eller barnevernet i samiske områder bør utformes som et eget forskningsprosjekt, og at samisktalende forskere bidrar med kultur- og språkrelevant kompetanse til å finne gode spørsmål og metoder for å besvare dem, slik som Samerådets forskningsetiske og metodiske krav til forskning krever.

Når det gjelder forholdet mellom **muligheten til og opplevelsen av hjemmeskole**, ser vi at ungdommenes og de ansattes erfaringer ikke stemmer helt overens. Der samtlige ansatte sa at de var involvert i beslutningen om hvem som skulle få den ekstraordinære muligheten til å være fysisk på skolen under hele pandemien, tyder opplevelsen av hjemmeskole for enkelte av ungdommene vi intervjuet, på at ikke alle som burde få dette tilbudet, fikk det. Ettersom vi ikke har snakket med ansatte i de samme barneverntjenestene som disse ungdommene tilhørte, har vi ikke grunnlag for å si noe om hvordan disse enkeltvurderingene ble gjort, men vi synes det er verdt å påpeke at ingen av ungdommene vi intervjuet, fikk denne muligheten. Dette tyder på at terskelen for hvem som skulle ha dette tilbudet under pandemien, var relativt høy. Med tanke på at skolestengningene anses som det mest inngripende tiltaket for barn og unge under pandemien (Nøkleby & Surén, 2021), mener vi at det i fremtidige situasjoner hvor det blir nødvendig å stenge skolene for en periode, bør være en større gruppe som får tilbud om å fortsatt gå fysisk på skolen. Hvis en større gruppe får tilbud, vil det også hindre at de som trenger å være på skolen fysisk, ikke føler seg så alene eller blir stigmatisert som en som ikke har det bra hjemme. Et forslag er at barn og unge selv kan melde behov eller ønske om å slippe hjemmeskole i situasjoner hvor det er nødvendig med sosial begrensning. Med tanke på at mange barn og unge generelt og en del av ungdommene vi intervjuet, faktisk opplevde hjemmeskole som positivt, vil dette skape en naturlig fordeling. Det at mange ungdommer som før slet med å være på skolen, jobbet bedre og mer selvstendig med skolearbeid under pandemien, indikerer også at skolene bør vurdere hvordan individuelt tilrettelagt undervisning kan kombineres med nødvendig sosial trening. Et eksempel som en av ungdommene fortalte om, var at hen fikk lov til å sitte i et eget rom og jobbe under deler av skoledagen.

I denne studien har vi ikke hatt som formål å undersøke hvordan barn og unge som mottok barnevernstiltak, ble ivaretatt av **andre helse- og velferdstjenester** under pandemien. Dette innebærer at beskrivelsene av stengte tjenester og barn og unge som først og fremst var mottakere av andre tjenester enn

barnevernet under pandemien, er basert på tredjehåndsinformasjon fra de ansatte. Vi vet ikke hvor lenge de ulike tjenestene faktisk var stengt, men vi vet både fra de ansatte og fra det noen av ungdommene fortalte selv, at det som ofte var tilfellet, var at flere tjenester var stengt for fysisk oppmøte og fysiske konsultasjoner. Vi vet også at ansatte i samtlige barneverntjenester vi intervjuet i, bekymrer seg for barn og unges psykiske helse etter pandemien. På bakgrunn av dette mener vi det vil være fornuftig å undersøke i hvilken grad psykiske helsetjenester for barn og unge i dag jobber proaktivt for å fange opp de som slet psykisk under pandemien, og som kanskje ikke fikk nødvendig hjelp da all konsultasjon foregikk digitalt. Vi hadde heller ikke som formål i denne studien å undersøke hvordan digitale møter oppleves av barneverntjenestenes samarbeidspartnere, og de ansatte problematiserte heller ikke dette i nevneverdig grad. Vi stiller derfor spørsmål om man tar for gitt at samarbeidsmøter mellom instanser fungerer like godt digitalt som fysisk. I en av kommunene ble vel og merke skolene trukket frem som en samarbeidspartner som foretrekker fysiske møter med barnevernet, men vi har ikke grunnlag for å si om dette gjelder skoler generelt. Når det gjelder varige endringer i bruk av digitale møteplattformer med barneverntjenestenes samarbeidspartnere, anbefaler vi derfor å undersøke hvilke samarbeidspartnere dette gjelder, og hvilken betydning dette har å si for laget rundt barnet, ettersom dette også er personer som drar nytte av å ha gode relasjoner til hverandre.

Litteratur

- Abebe, D. S., Lien, L., & Elstad, J. I. (2017). Immigrants' utilization of specialist mental healthcare according to age, country of origin, and migration history: a nation-wide register study in Norway. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 52, 679–687.
- Backe-Hansen, E. (2021). *Fra barnevern til voksenliv. utfordringer og mestring*. Cappelen Damm AS.
- Bakketeig, E., & Backe-Hansen, E. (2018). Agency and flexible support in transition from care: learning from the experiences of a Norwegian sample of care leavers doing well. *Nordic Social Work Research*, 8(sup1), 30-42.
- Bakketeig, E., Boddy, J., Gundersen, T., Østergaard, J., & Hanrahan, F. (2020). Deconstructing doing well; what can we learn from care experienced young people in England, Denmark and Norway? *Children and Youth Services Review*, 118, 105333.
- Bekkehus, M., Soest, T. V., & Fredriksen, E. (2020). Psykisk helse hos ungdom under covid-19: Ensomhet, venner og sosiale medier. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 57(7), 492.
- Bergene, A. C., Vika, K. S., Lynnebakke, B., Vonen, M. N., Lyckander, R. H., & Samuelsen, Ø. A. (2023). *Fravær som vekker bekymring. Skoleeieres og skolelederes inntrykk og forståelse av fraværssituasjonen i Skole-Norge* (Rapport 2023:14). NIFU.
- Bratteteig, M., Hove, I., & Aakerholt, A. (2012). *Rusa eller gal? : sammenhenger mellom rusmisbruk og psykiske lidelser*. Stiftelsen psykiatrisk opplysning.
- Bufdir. (2020). *Sårbare barn skal få hjelp*. https://www2.bufdir.no/aktuelt/Arkiv/2020/sarbare_barn_skal_fa_hjelp/
- Bufdir. (2022). *Turnover blant ansatte i barnevernet – hvorfor slutter så mange?* (Rapport). https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/turnover_blant_ansatte_i_barnevernet_hvorfor_slutter_sa_mange_en_nasjonal_omfangsundersokelse.pdf
- Dalland, C. P., Blikstad-Balas, M., Klette, K., & Roe, A. (2022). Hjemmeskole under korona. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 106(4), 316-330.
- Drange, N., Hernæs, Ø. M., Markussen, S., Oterholm, I., Raaum, O., & Slettebø, T. (2021). *Beskrivende analyser – Barn og familier i barnevernet* (Rapport 4/2021). Frischsenteret.

- Dæhlen, M. (2015). School performance and completion of upper secondary school in the child welfare population in Norway. *Nordic Social Work Research*, 5(3), 244-261.
- Elgersma, I. H., Hart, R. K., Straiton, M. L., Hauge, L. J., & Reneflot, A. (2023). Migrant background and the impact of the COVID-19 pandemic on mental healthcare consultations among children and adolescents in Norway: a nationwide registry study. *BMC Health Services Research*, 23(718), 1-14.
- Eriksen, I. M., & Davan, L. B. (2020). *Tap og tillit: Ungdoms livstilfredshet og samfunnsdeltagelse under pandemien* (NOVA Rapport 13/20). NOVA.
- Eriksen, I. M., Stefansen, K., & Smette, I. (2022). Inequalities in the making the role of young people s relational resources through the COVID 19 lockdown. *Journal of Youth Studies*, 471-485.
- Fjørtoft, S. O. (2020). *Nær og fjern: Læreres erfaringer med digital hjemmeskole våren 2020* (Rapport 2020:00805). Sintef Digital.
- Folkvord, M. S. (2021). *Fra interaksjon til mediering – Hva betyr kroppslig nærhet for oss mennesker og hvordan påvirker sosiale medier våre kollektive liv?* [Mastergradavhandling, Universitetet i Oslo]. Oslo.
- Gundersen, T. (2021). Embedded in relations—Interactions as a source of agency and life opportunities for care-experienced young adults. *Children & Society*, 35(5), 680-693.
- Gundersen, T., Havre, M., Neumann, C. B., Fugletveit, R., & Jevne, K. S. (2023). *Enetiltak og alenetiltak i barnevernet. Et nødvendig botilbud til barn og ungdom* (NOVA rapport 9/23). NOVA.
- Gundersen, T., Neumann, C. B., Fugletveit, R., & Jevne, K. (2024). *Rusinstusjoner for ungdom. Grensedragning mellom frivillighet, tvang, omsorg og behandling* (Nova rapport 18/23). NOVA.
- Hafstad, G. S., & Augusti, E.-M. (2020). *Barn, ungdom og koronakrisen. En landsomfattende undersøkelse av vold, overgrep og psykisk helse blant ungdom i Norge våren 2020* (Rapport nr. 2 2020). NKTVS.
- Hafstad, G. S., Augusti, E.-M., & Haugen, L.-E. A. (2021). *Covid-19 og ungdoms opplevelse av å bo på barnevernsinstitusjon (CoBa-studien)* (Rapport nr. 1 2021). NKTVS.
- Hafstad, G. S., Haugen, L. E. A., Myhre, M. C., & Augusti, E.-M. (2022). *Sluttnotat for studien om barn, unge og koronakrisen*. NKTVS.

- Helsedirektoratet. (2023). *Barnevern – kartlegging og utredning av psykisk, somatisk og seksuell helse, tannhelse og rus*. <https://www.helsedirektoratet.no/nasjonale-forlop/barnevern/barnevernstjenestens-vurdering-og-start#grunnlag-for-vurdering>.
- Helsetilsynet. (2021a). *Barn og unge på barneverninstitusjon under koronapandemien – gjennomgang av 254 tilsynsrapporter* (Rapport 3/2021).
- Helsetilsynet. (2021b). *Pasient- og brukererfaringer med tjenester under koronapandemien 2020* (Internserien 2/2021).
- Höjer, I., & Johansson, H. (2013). School as an opportunity and resilience factor for young people placed in care. *European Journal of Social Work*, 16(1), 22-36.
- Kayed, N. S., Jozefiak, T., Rimehaug, T., Tjelflaat, T., Brubakk, A.-M., & Wichstrøm, L. (2015). *PSYKISK HELSE HOS BARN OG UNGE I BARNEVERNINSTITUSJONER*. NTNU.
- Kjøbstad, R. (2022). *Det var liksom bare oss: Barnevernansattes erfaringer og refleksjoner rundt oppfølging av sårbare barn under Covid-19* [Mastergradsavhandling, Universitetet i Bergen]. Bergen.
- Krane, V., Ausland, L. H., & Andvig, E. (2021). «Kan vi hjelpe når krisa rammer?» Barnevern, smittevern og store forskjeller i tjenestene under covid-19-pandemien. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 24(2), 1-14.
- Lidén, H., Aasen, B., Seeberg, M. L., & Staver, A. B. (2020). *Fra bosetting til voksenliv. Den kommunale tjenestekjeden for enslige mindreårige flyktninger* (Rapport 2020:1). ISF.
- Ljungren, J., Wollscheid, S., Andersen, P. L., & Vennerød-Diesen, F. F. (2023). *Koronapandemiens langsiktige konsekvenser for elever på ungdomstrinnet* (NOVA Notat 2/23). NOVA.
- Mikov, P., & Endresen, M. (2021). Barn som pårørende under pandemien: erfaringer fra samtaletilbudet BaRsnakk etter covid-19-utbruddet i Norge. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 18(2), 138-148.
- Nilsen, S. A., Askeland, K., Loro, D., Iversen, A., Havnen, K., Bøe, T., & Heradstveit, O. (2021). Mental health, adverse life events and health service use among Norwegian youth in the child welfare system: Results from a population-based study. *Child & Family Social Work*, 1.
- Nøkleby, H., Berg, R. C., Borge, T. C., & Johansen, T. B. (2022). Implikasjoner av hjemmeskole under covid-19-pandemien: en systematisk hurtigoversikt over skandinaviske studier. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 24(2), 1-17.

- Nøkleby, H., Borge, T. C., & Johansen, T. B. (2021). *Konsekvenser av covid-19-pandemien for barn og unges liv og psykiske helse - oppdatering av en hurtigoversikt* (Rapport). Folkehelseinstituttet.
- Nøkleby, H., Borge, T. C., Lidal, I. B., Johansen, T. B., & Langøien, L. J. (2023). *Konsekvenser av covid-19-pandemien for barn og unges liv og psykiske helse - andre oppdatering av en hurtigoversikt* (Rapport). Folkehelseinstituttet.
- Nøkleby, H., & Surén, P. (2021). Del 2: Skolestengning og barn og unges helse i Folkehelsen etter covid-19 – Pandemiens konsekvenser i ulike grupper i befolkningen. I Folkehelseinstituttet (Red.), *Folkehelse rapportens temautgave 2021. Folkehelsen etter covid-19. Pandemiens konsekvenser for ulike grupper i befolkningen*. Folkehelseinstituttet.
- Olesen, E., Bliksvær, T., Videt, L., Storvik, M., Ulfseth, L., & Lichtwarck, W. (2023). *Grensesetting og bruk av tvang ovenfor barn i fosterhjem* (NF-Rapport 4/2023). Nordlandsforskning.
- Oterholm, I., & Paulsen, V. (2022). Virksomme tiltak i oppfølging av unge med barnevernserfaring i overgang til voksenlivet? *Norges Barnevern*, 1, 39-56.
- Paulsen, V., Wendelborg, C., Riise, A., Berg, B., Tøssebro, J., & Caspersen, J. (2020). *Ettervern – en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernserfaring* (Rapport). NTNU.
- Sannhet og forsoningskommisjonen. (2023). *Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner* (Dokument 19 (2022–2023)).
- Saus, M., Salamonsen, A., Douglas, M., Hansen, K. L., & Thode, S. K. (2018). *Utredning om barnevern for den samiske befolkningen, innvandrere og nasjonale minoriteter i Norge. Kompetansehevende tiltak, kunnskapsmiljø og samiske barns særlige rettigheter*. (Rapport 2 2018). UiT.
- Taylor, J., Pooley, S., Canning, R., O'Higgins, A., & Bowes, L. (2024). The Perceived Impact of the COVID-19 Pandemic on the Mental Health and Well-being of Care-Experienced People. *The British Journal of Social Work*.
- Tveito, S. B. (2021). *Barnevern i krisetid: Barneverntjenestens arbeid med vold og overgrep under koronapandemiens første fase* (NOVA Notat 1/21). NOVA.
- Øverli, I. T., & Gundersen, T. (2020). *Familievernet under covid-19. Erfaringer og læring under nedstengning og i en ny hverdag* (NOVA Notat 3/20). NOVA.

Ådnanes, M., Kaspersen, S., Krane, V., & Kaasbøll, J. (2023). *Bruk av videokonferanse i psykologisk behandling og oppfølging av barn i barnevern. Kunnskapsoppsummering og undersøkelse*. SINTEF.

Aakerholt, A. (2006). Rus og psykisk lidelse – faglige og organisatoriske utfordringer. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 3(3), 222-231.